

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Μιχ. Πετρίδη: Τὸ τραγούδι τῆς Θάλασσας (ποίημα)
Γιάννη Σκαρίμπα: Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα)
Ἑλλης Ἀλεξίου: Μυστήρια (διήγημα)
Μελισσάνθης: Στὴ Δημιουργία (ποίημα)
Γιάννη Μαγκλή: Ὁ Πετροπόλεμος (διήγημα)
Τάσου Παππά: Δικαίωση (ποίημα)
Γεώργ. Δέλιου: Ἀπόψεις (μελέτη)
Βασ. Βασιλείου: Καὶ τώρα (ποίημα)
Γ. Κετζίουλα: Προφορική φιλολογία (χρονογράφημα)

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γ. Πράτσινα: Π. Παπαδοῦκα, Τὸ μοντέλο τῆς γυναίκας μου — Γρ. Ξενοπούλου, Τηλέρωσ — Νιλ Γκράντ, ἡ πολιτικὴ τοῦ ποδογύρου — Μώμ. Καρολίνα — Λομπικ καὶ Μαρτέν, τὸ ταξίδι τοῦ κ. Περισοῦν — Ἄλσπεργκ καὶ Ἔσσε, Ἡ προανάκρισις

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μκυροειδῆ — Παπαδάκη: Τίλλας Μπαλῆ, Εἰρμῶι — Ἀλεξάνδρας Πλακωτάρη, Λυρισμοί — Χρυστ. Μαρκέτη, Τὸ τραγούδι τῆς στοργῆς — Γ. Σταμπολῆ, Ὡδὲς στὰ Ἑλληνικὰ τοπεῖα — Στεφάνου Μπολέτσι, Βραδυνὰ φῶτα — Γιάγκου Δημητριάδη, Φωνὲς ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς νύχτας — Γερ. Ἀμπάτη, Καπνοὶ μῖας φλόγας — Ἀνδρέα Κεραμίδα, Νεοελληνικὴ Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία — Περιοδικαὶ ἐκδόσεις.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1940

ΦΥΛΛΟ 8
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή για ένα χρόνο . . . . . Δραχ. 60
Για τὸ ἔξωτερικὸν . . . . . Δολλάρια 1 1/2

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θὰ κρίνει μόνο τὰ βιβλία ποὺ τῆς στέλνουν σὲ δυὸ ἀντίτυπα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γ. Φουσάρα: Βιβλιογραφικά στὸν Παπαδιαμάντη. Ἀθήνα. **Κώστα Θρακιώτη**: Ἀλμπατρός (Δρᾶμα). Ἀθήνα. **Ἄρη Χατζιδάκη**: Σπιναλόγκα (Δρᾶμα). Ἀθήνα. **Γ. Λιβαθνοπούλου**: Ὁ Περικλῆς (Δρᾶμα) Ἀθήνα. **Γ. Καρατζᾶ**: Ἑσπερινὰ (Ποιήματα). Πειραιᾶς

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ἐπὶ παραγγελία ἀναλαμβάνει γὰρ προμηθεύει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τὰ βιβλία ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιά κάθε παραγγελία γράψετε στὴ διεύθυνση τοῦ ἐκδοτικοῦ μας οἴκου Φιλελλήνων 4 Σύνταγμα Ἀθήναι.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαίο Λογοτεχνικό περιοδικό
Διευθυντής: **Τώνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ΄.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ 80^Ν

Τὸ τραγούδι τῆς θάλασσας

Θάλαττα! Θάλαττα!
(Ξεν. Κ. Ἀνάβ. 7)

ὦ Θάλασσα,
μεγαλωσύνης ὄραμα χεροπιαστό. . .

Νεράϊδα πολυαγάπητη κι' ἀγαπησιάρα ἐσύ,
ποὺ μὲ τὰ σὰν πλοκάμια χέρια σου, τὰμέτρητα,
κάθε στεριᾶς βαθύζωση τὴ μέσην ἀγκαλιάζεις
κ' ἔρωτικά τὸν κόρφο κάθε λιμανιοῦ χουφτιάζεις.

Φύκια ἀνθισμένα γιὰ στρωμνὴ σοῦ ἀπλώνουν οἱ βυθοί.
Σκύβουν συχνά γιὰ ν' ἀσπαστοῦν τὰ νέφη τὴν εἶδή σου.
Ἄπ' τοὺς ἀνασσασμούς σου, σὰν ἀκοίμητοι ρυθμοί
γλυκαναδεύουν ἀφροστόλιστοι οἱ κυματισμοί σου.

ὦ πῶς τοῦ Φοίβου δρέπεις τὶς ἀχτίδες
καὶ πῶς ἀλχημικὰ τὶς κρυφοσιμίγεις
καὶ πλάθεις χρωματιᾶς πρωτεϊκές,
ποὺ τὰ ζαφεῖρια, τὰ σμαράγδια κ' οἱ οὐρανοὶ
πιστὰ τὶς ἀντιγράφουν!
Καὶ ντύνεσαι κάθε στιγμή καὶ νέο μαντύα
καὶ παίζουν ὄψες χίλιες μὲς στὴν ὄψη σου τὴ μία.
Μὰ καὶ τοῦ φεγγαρόφωτου νᾶξερης ἡ μαγεία
σὰν ποιά σὲ δείχνει ἀσημοκέννητη ὀπτασία!

"Όταν χυμοὺν ἀπάνω σου κουρσάροι ἀνέμοι,
ἀπ' τὸν ἀλαλιασμένο τους θυμὸ οἰσθηλατημένοι,
νά σέ δαμάσουν, Βουκεφάλα, πολεμώντας,
ξεσπᾶ σεισμός καὶ χαλασμός ἢ ὄρμη σου
καὶ τίποτα δὲ μένει ἀσύντριφτο στήν ταραχή σου.

"Ω κ' ἡ γαλήνη, πού ὕστερα κυλᾷ σὰ χᾶδι
σὴν ξαπλωμένη ἀποσταμένη σάρκα σου,
γλυκὸν ἀναπαμὸ νά της κεράση
καὶ μπρὸς στὰ μάτια μας νά ξεσκεπάση
τῆς ἀπεραντωσύνης σου τῆς ἡρεμῆς τὸ θάμα
καὶ μὲς στίς χοῦφτες μας νάδειάση
τῆς ὁμορφιάς σου τὸ δροσομελένιο ἀνάμα!
"Ω πῶς μᾶς εἰρηνεύει τότε τὴν τρεμάμενη καρδιά
ἐκείνη σου ἢ νωχελική κ' ὑπνιάρα ἀραθυμιά!

Στῆς Γῆς τὴ φλούδα τὴ στεγνὴ κ' ἀκίνητη
ἐσὺ τὸ ἀδάμαστο ἐρπετὸ περιτυλίγεσαι
κ' ἀλάλητα γιὰ τὴ γητιά τῆς κίνησης λαλεῖς
καὶ γιὰ τὴ χαρμονὴ τῆς ἀλλαγῆς...
Πλήθος ὑπόσκεσες σκορπᾶς καὶ κλεῖς
σὴν κάθε μιὰ τὰ μάγια τῆς ὄνειρικῆς φυγῆς.

Σὰν πάπιες δείχνεις πέρα τὰ βραχόνησα,
σὰ γλάρους τὰ λευκάρμενα καΐκια.
'Ασήμια σμαλτωμένα μοιάζουν τὰ κοχύλια σου
καὶ μάργαρα, μὲς στὰ ῥηχά σου, τὰ χαλίκια...
'Η ἀρμύρα σου τοῦ ζέφυρου μυρώνει τίς πνοές·
κ' ὁ φλοῖσβός σου τραγουδιστὰ μεθὰ τίς ἀκοές.

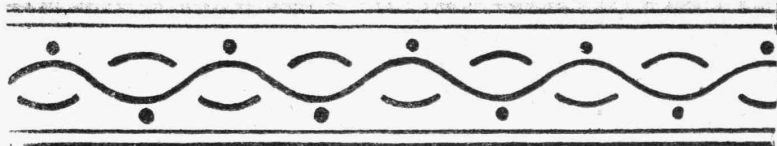
Πληθωρικὸ ξεχείλισμα ζωῆς,
πηγὴ δημιουργικῆς πνοῆς,
ὦ θάλασσα γεννήτρα,
στὰ φουσκωμένα στήθια πόσους κόσμους γαλουχεῖς
καὶ πόσους μὲς σέ μήτρες γόνιμες ἐγκυμονεῖς!
Τὰ πλάσματα πού μὲς στὰ ξωτικά σου βᾶθη
τῆς ὑπαρξῆς τὸν ἀνεξήγητο τροχὸ γυρνοῦν.

τὴν κάθε ὄνειροφαντασιᾶς τὰ σύνορα
ἀφάνταστα τὰ ξεπερνοῦν.

Τὸ κάλεσμά σου, μάγισσα Σειρήνα, ξεπλανᾷ.
σὰ μιὰ πρωτόδοτη ἐρωτιά
τίς φιλαπόδημες ψυχές
σ' ἀπόμακρες κ' ἀπόκοσμες μεριές.
Καὶ ξεκινοῦν ἀρμενιστάδες 'Αργοναῦτες
οἱ κάθε τόπου κ' ἐποχῆς ταξιδολάτρες ναῦτες,
ἀπὸ σκοποὺς ξελογιασμένοι ποθανάφτες
καὶ μὲ γοργόνες καὶ τελώνια ἀντιπαλεύουν
καὶ τοὺς κινδύνους σὰν εὐρήματα γυρεοῦν.
Καὶ ξεφυλλίζοντας σὰ λούλουδο τὴ ζῆση τους
πάνω στὰ στοιχειωμένα σου νερά
τρυγοῦν μιὰν ἀδοκίμαστη συγκίνηση
μπροστὰ σέ κάθε ξαφνική σου προσφορά!

'Ανοίγεις δρόμους ἄβατους καὶ φρένα ἀνάβεις,
ὀρίζεις ῥιζικά καὶ τάφους σκάβεις.

Τῆς Μοῖρας μας μὴν εἶσαι εἰκόνα ;
Μὴν εἶσαι ἢ ἴδια μας ἢ Μοῖρα,
μιὰ ποῦναι στάλες τὰ καλὰ πού μᾶς χαρίζεις
καὶ τὰ φαρμάκια σου πλημμύρα ;
Γυναίκας ἔχεις ἔλκυση, τρεμούλα, νάζι
καὶ δίβουλη κ' ἐσένα ἢ γνώμη κ' ἡ καρδιά,
γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου πηγάζει
τοῦ δύσερου ἐραστή ἢ λιγόστιγμη χαρὰ
κ' ἡ ἀβράδιαστή του συμφορά.
Κ' ἔτσι μὲ τὰ ναυτόπουλα κ' ἐγὼ σέ τραγουδοῦσα :
«Θάλασσα γλυκοθάλασσα, μὰ πικροκυματούσα».

Ἡ ἐπιστροφή

Τέλος πάντω ἕνα σοῦρπο θὰ γυρίσω—ὅπως σοῦπα—
τοῦτο χρόνο ἢ τὸν ἄλλον—κι' ὅπως ἔφυγα, μόνος—
ἕνα σοῦρπο πού μέσα του θάχει ὄλα τὰ σοῦρπα
καὶ τὰ χρόνια ὄλα ὁ χρόνος.

Καὶ θὰ πάω τέλος πάντων στὸ γραφεῖο μου, ὡς ὅταν
σένα ἀχνή στήν ἀπόσταση ἢ μορφή σου μοῦ ἐμίλει,
καὶ θὰ εἶναι σάν—τότενες πού με ἀγάπας—θὰ ρχόταν
ἕνα γράμμα σου φίλη...

Κι' ἄς μὴ ρχόταν! Γὼ θάκανα σάν νᾶχ' ἔρθει καὶ σάμπως
τῶχ λάβει καὶ μοῦγραφες λόγια ἐκεῖ, ἀγχιπημένα,
καί—σάν τότε—γὼ θάγραφα στὸ ἀπόσπερνο θάμπως,
ἕνα γράμμα σέ σένα.

Κι' ἄς μὴ τῶστελνα! Θάκανα σάν νὰ ἐσὺ τῶχεις λάβει
κι' ἀπ' τὰ μάτια σου κύλησε στή γραφή του ἕνα δάκρυ
—κι' ὡς σκυφτή, τὸ λιχνάρι της ὄξω ἢ νύχτα θ' ἀνάβει,
ἐγὼ θὰ κλαίω σέ μιάν ἄκρη...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Μυστήρια

Συναντήθηκαν καὶ συνδέθηκαν μιὰ φορά κι' ἕναν καιρό, ἕνας
πολύ περίεργος δάσκαλος, με ἕναν πολύ περίεργο μαθητή. Τοῦ δα-
σκάλου τὸ παράξενο ἦτανε, πὼς ἐδίδασκε με σοβαρότητα σοφοῦ θέ-
ματα καὶ γνώσεις ἀλλόκοτες.

Καὶ πάλι τοῦ μαθητῆ τὸ παράξενο ἦτανε, πὼς ἄκουε με θρη-
σκευτικὴ εὐλάβεια αὐτὲς τὶς ἀλλόκοτες, τὶς ἄχρηστες γνώσεις, κ'
ἔβαζε ὄση μποροῦσε ἐπιμέλεια καὶ προσπάθεια, γιὰ νὰ τὶς κάμει κτή-
μα του. Τὸν ἀνάλαβε νὰ τόνε διδάξει, τότες πού ἦτανε ἀκόμη νέος
δεκαεφτά - δεκαοχτῶ χρονῶ, ὅτι κ' εἶχε τελειώσει τὸ Γυμνάσιο. Αὐ-
τὸς θὰ τοῦ μετὰδιδε τὶς γνώσεις πού εἶναι, λέει, ἀπαραίτητες γιὰ τὴν
πραχτικὴ ζωὴ, καὶ τοῦ τὸ τόνιζε. Εἶχε πραγματικὰ διαπιστωθεῖ, πὼς
σ' ὄλα τὰ ζητήματα τῆς τρέχουσας, τῆς καθημερινῆς, κοινωνικῆς ζω-
ῆς ὁ μαθητῆς ἦτανε ὀλότελα ἀκατατόπιστος.

Δὲν ἔκαμαν ὄμως συμφωνία, δὲ φτιάξανε συμβόλαιο με συμβο-
λαιογράφους καὶ βαριὲς ποινικὲς ρῆτρες νὰ δένει τὰ λόγια, πού ἀν-
ταλλάξανε. Δὲν εἶπανε: θὰ σοῦ διδάξω τοῦτα καὶ τοῦτα σὲ τόσο
διάστημα, καὶ οὐ πάλι θὰ με πληρώσεις τόσο ποσὸν σὲ τόση προ-
θεσμία. "Ὁχι! "Ἀρχιξαν τὸ ἔργο τους κ' οἱ δυὸ «καλῆ τῆ πίστει» σάν
δυὸ τίμιοι ἔμποροι.

Σπάνια ὄμως, εἶναι ἢ ἀλήθεια, συναντᾶ κανεὶς τόση τυφλὴ ἀφο-
σίωση στοὺς συμβαλλόμενους μιᾶς ἐπιχείρησης. Εἶχανε ξεχαστεῖ στὸ
ἔργο τους. Σάν νὰ μὴν ὑπῆρχε κι' ἄλλος κόσμος, νὰ μοχθεῖ γύρω
τους, ἦτανε ζεμένοι, με τὰ μάτια δεμένα, τόσο! πού δύσκολα θὰ μπο-
ροῦσε κανεὶς νὰ ἀποδείξει, ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀκολουθοῦσε τὸ πρό-
γραμμα με μεγαλύτερη ζέση. Αὐτὰ τὰ ζητήματα δὲν ζυγιάζονται.
Μόνο ἀπὸ τὸ τέλος μποροῦμε νὰ βγάλουμε συμπεράσματα γιὰ τὴν
ἀρχή· γιὰ τὴν τελευταία, τὴν ὕστατη στιγμή, ὁ δάσκαλος λιποψύχη-
σε. Ἀρνήθηκε, ἐπίτηδες, λέει, τῶκανε, τὸ παρελθόν του, καὶ δὲ δέχτη-
κε μήτε κὰν δίπλωμα νὰ δώσει στὸν ἄτυχο πιστὸ μαθητῆ του.

Τοῦ δίδασκε π. χ. μιάν ἀχρηστὴ γεωγραφία, καὶ τοῦφαγε ἕνα
σωρὸ μαθήματα μιλώντας του, γιὰ κάποιον ξερονήσι τοῦ Εἰρηنيκοῦ,
πού τὸ λένε «Υαπούα». "Ἐνα νησάκι! μᾶλλον μιὰ ξέρα εἶναι ἀκατοί-
κητη, ἐπίπεδη σάν ψωμί, δίχως κανένα δέντρο, δίχως κανένα μεγάλο
βράχο, γιὰ ποικιλία τουλάχιστον, καὶ τὴν ἀποκαλοῦσε «νησάκι»...

—'Η 'Υαπούα, παιδί μου, είναι κάτι περισσότερο από νησί!' Έτσι τούλεγε ο δάσκαλος συνεπαρμένος. Τις νύχτες, άμα οι ψαράδες ρίξουν πιά τὰ παραγάδια τους, διψάει τὸ κορμί τους γιὰ ξεκούραση, γιὰ ὕπνο μισῆς ὥρας! μιάς ὥρας! 'Η ραχοκοκκαλιά τους διπλωμένη στὰ δυὸ ὄρες καὶ ὄρες. . . ὡς νὰ ξεμπερδεφτοῦνε τόσα ἀγκίστρια, ὡς νὰ δολωθοῦνε τρία καὶ τέσσερα παραγάδια, ὡς νὰ ριχτοῦνε στὸ νερό, ζητάει τώρα ν' ἀπλωθεῖ! Νὰ τεντωθεῖ! Νὰ ξαποστάσει! Μὰ ποῦ; 'Η βάρκα τους τόση δά! εἶναι γεμάτη σύνεργα, μαζεύει νερά, τὴν φουντάρουνε λοιπὸν δίπλα στὴν «'Υαπούα». . . "Ὡ! ὄταν τὴν ἀντικρίζουνε βαθιά στὸ πέλαγος! κι' αὐτοὶ ἀνεβαίνουνε στὸ νησί κι' ἀποκοιμιοῦνται. Καὶ δὲν εἶναι ἕνα συνηθισμένο νησί, πὲς το καλλίτερα ἕνα μεγάλο, μαλακὸ κρεββάτι. Κανένα χορτάρι της,—γιατί εἶναι κατὰφυτη ἀπὸ πυκνὰ χόρτα ὡς μισὸ μέτρο—δὲν ἔχει ἀγκάθια! Μὰ δὲν εἶναι ἀξιοσημείωτο ποῦ δὲν ἔχουν ἀγκάθια τὰ χόρτα της; Τὰ φύλλα τους εἶναι μικρά, καὶ παχιά, καὶ χνουδάτα, ὅπως τοῦ φασκόμηλου, μὰ δὲν βγάζουν καθόλου μυρουδιά, εἶναι παντελῶς ἄοσμα. Οἱ μυρουδιὲς ζαλίζουν στὸν ὕπνο. Εἶναι, ἕνα κρεββάτι νὰ πεις, στρωμένο ἀπὸ πολλὲς πατωσιὲς πούπουλο. . . "Ἐνα κρεββάτι δίχως περιοχὴ, καὶ σιδερένια κάγκελα! λεύτερο! ἀπεριόριστο! Οἱ ψαράδες ἔχουνε μάθει στὴ λευτεριά τῆς θάλασσας καὶ πέφτουνε δῶ ἀπάνω ἀπλόχωρα κι' ὅπως τοὺς κάνει κέφι: Εἶτε θένε νὰ κοιτᾶνε κατὰ τούτῃ τῆ μεριά τ' οὐρανοῦ, εἶτε κατὰ τὴν ἄλλη. "Ἐχουνε, βλέπεις, τ' ἀγαπημένα τους ἀστέρια, ποῦ ἀποκοιμιοῦνται κοιτάζοντάς τα. Εἶτε ἀκόμη θένε νὰ βλέπουν τὸ μακρινό, ἀμυδρό, ἀγαπημένο φωτάκι, ποῦ φτάνει ὡς τὴν ὄρασή τους πέρα ἀπὸ τὴν ἀλαργινὴ ἀκτῆ. . . 'Η 'Υαπούα εἶναι μάννα τους, κ' ἐρωμένη τους, καὶ ζεστὴ μαλακὴ ἀγκαλιά, διάπλωτα ἀνοιγμένη. . . Τούτῃ ἡ πυκνόφυτη ἀπλωσιὰ μέσα στὴ σκοτεινιά τῆς ἔρημης, ἀπέραντης νύχτας, τῆς ἔρημης, ἀπέραντης θάλασσας. . .

Τοῦλεγαν συχνὰ οἱ φίλοι του:

—Μὰ αὐτὰ ποῦ σοῦ μαθαίνει εἶναι ὀλωσιδιόλου περιττά. Δὲ θὰ σοῦ χρησιμέψουνε ποτὲ στὴ ζωὴ σου. Γιατί δὲ σοῦ διδάσκει ἄλλες γνώσεις πρακτικὲς, ποῦ νὰ μπορεῖς μεθαύριο νὰ κερδίζεις τὸ ψωμί σου; Τώρα σὲ ταΐζει ἀκόμα ὁ πατέρας σου. . .

'Ο μαθητὴς ὑπόφερνε νὰ τοὺς ἀκούει' τοῦ ῥχότανε νὰ κλαίει, γιατί δὲν καταλαβαίνανε. . . "Ἄμα τέλειωνε τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας, ἀρχίζανε φυσικά. 'Ἐξίσου πρωτότυπα καὶ κείνα ὅπως καὶ ἡ γεωγραφία. Τὸν πῆρε λόγου χάρη μιὰ μέρα καὶ τὸν ὀδήγησε μπροστὰ σὲ μιὰ κυψέλη ἀπὸ μέλισσες:

—'Ἐδῶ, ἀρχίνησε νὰ τοῦ μιλεῖ, κατοικεῖ, καθὼς βλέπεις, ἕνας κόσμος μὲ ὄντοτητα, μὲ ἀρχές, μὲ νόμους, μὲ διοίκηση καὶ μὲ προγράμματα, μὲ προορισμούς, μὲ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, ποῦ τοὺς ἐπιδιώκουν πειθαρχημένα τυφλά στὸ ἔργο τους. Τούτῃ ἡ πολιτεία, ποῦ βλέπεις, δὲ συγκλονίστηκε ποτὲ ἀπὸ ἐσωτερικὲς διαμάχες καὶ ταραχές. Καὶ δὲ ζήτησαν ποτὲ ν' ἀνατρέψουν τὸ πολιτευμὰ τους γιὰ κἀνα καλλίτερο. Εἶναι ὄντα σεμνά, γεμάτα μετριοφροσύνη. Καὶ μῆτε ἀναμνηστικὲς πλάκες στήνουν σὲ κάθε φύλλου πῆδημα, μῆτε νομίματα μὲ τὶς φιγοῦρες τους κόβουν, κι' οὔτε γραμματόσημα τυπώνουν. Οἱ γενιὲς ἔρχονται καὶ φεύγουν ἀθόρυβα, εἶτε ἐργάτισσες εἶναι, εἶτε βασιλίσσες, εἶτε κηφῆνες. 'Αφήνουνε μόνο ἀπὸ γενιά σὲ γενιά ἕνα ποσοστὸ μέλι, ἕνα ποσοστὸ κερί. Τὸ καθήκον τους εἶναι συνυφασμένο μὲ τὴ ζωὴ τους. 'Εργάζονται φυσικά, ἀβίαστα, ὅσο ἀβίαστα κοιτάζουν ἢ ἀναπνέουν. . .

—Εἶναι λοιπὸν τὸ γένος τῶν μελισσῶν ἀνώτερο ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων;

—Βεβαίωτατα. Καὶ τὸ μέλι δὲν ξέρομε ποιὸς τῷφτιαξε. Τὸ ἀποταμιεύουνε ὅλες κειδὰ ἀνάκατα, μὰ δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς, ποιά ἀπὸ τὶς ἐργάτισσες δούλεψε περισσότερο καὶ ποιά λιγώτερο. Οὔτε ἀκόμη ποιά ἔπεσε «γενναίως μαχομένη εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης». . .

—Τί ὠρατὰ ποῦ διδάσκετε! Ποτὲ δὲ θὰ κουρασθῶ ἀκούοντάς σας! . .

—Κάποτε, παιδί μου, ταξίδεψα μὲ τὸ Σεμπλόν, ἤμουνα παλληκάρι τότε, ὅπως σὺ, εἴκοσι χρονῶ, καὶ μπροστὰ στὴν εἴσοδο τῆς μεγάλης σήραγγος, θὰ τὴν ἀκούσεις νὰ τὴ λένε καὶ τοῦνελ, ποῦ τρέχεις ὄρες κάτω ἀπὸ τὰ τρυπημένα βουνά, μέσα στὰ σπλάχνα τῆς γῆς, ἐκεῖ μπροστὰ στὴν εἴσοδο, δεξιά κι' ἀριστερὰ τοῦ καμπυλωτοῦ ἀνοιγματος, εἶδα ταμπέλες περικαντρωμένες.

Οἱ τοῖχοι ὅλοι ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ πάνω ὡς κάτω.

—Τί 'ναι τοῦτα; ρώτησα.

"Ἐνας φύλακας, ποῦ τριγυροῦσε κεῖ ἀπάνω στὶς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς, μὲ πλησίασε κι' ἀνάλαβε νὰ μὲ διαφωτίσει:

—'Αναγράφονται, μοῦ λέει, ποιὲς κυβερνήσεις καὶ ποιοὶ ὑπουργοὶ ψήφισαν τὸ κοντύλι γιὰ ν' ἀνοιχτεῖ τὸ τοῦνελ. Ποιοὶ μηχανικοὶ καὶ ποιοὶ ἀρχιτέκτονες κάμανε κ' ἐχτελέσανε τὰ σχέδια.

—Καὶ δῶ, ρώτησα, ποῦ ἔχει σταυρὸ ἀποπάνω, σταυρὸ ἀποκάτω καὶ μαῦρο μάρμαρο γύρω-τριγύρω; τί 'ναι αὐτοὶ;

—Αὐτοὶ, ποῦ 'ναι μὲ τὸ πένθος, εἶναι οἱ ἐργάτες, ποῦ βρήκανε τὸ θάνατο πάνω στὰ ἔργα, ἀπὸ χῶματα καὶ βράχους ποῦ πέσανε ἀ-

πάνω τους, καθώς άνοιγανε τὸ τοῦνελ, ἀπὸ νερά, ποὺ πλημμυρίσανε ξαφνικά τις στοές.

Καί μαζί, τοῦ ἴλεγε παρακάτω ὁ δάσκαλος, σημειωνότανε ἡ ἡμερομηνία τοῦ δυστυχήματος, τὸ εἶδος, ἡ θέση... Βλέπεις ἀγαπητέ μου, πὼς οἱ ἀνθρώποι εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τὰ μελίσια.

—Τί θὰ μπορούσαμε νὰ κάμουμε γιὰ χάρη τους; ἀφοῦ εἶναι ὄντα ἀνώτερά μας;

—Πολλά πράγματα. Ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ τοὺς προσφέρουμε, ὅτι ἀκριβῶς δὲ μᾶς ζητοῦνε: μιὰ παρακολούθηση, μιὰ ἐπισταμένη μελέτη, μιὰ ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τους. Τὸ ἔργο, ποὺ θέλω ν' ἀναλάβεις, εἶναι βαρὺ, μὰ εἶσαι ἐργατικός, ἔχεις ψυχὴ ποὺ φλογίζεται καὶ θὰ τὸ φέρεις εἰς πέρας. Θὰ μελετήσεις τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ κάθε κηφήνα καὶ τῆς κάθε ἐργάτισσας, θὰ τὰ καταγράψεις καὶ θᾶσαι εἰς θέσιν νὰ τις ἀναγνωρίζεις, ὅπου τις δεῖς μὲ τὰ ὀνόματά τους...

—Μὰ αὐτό, ποὺ μοῦ ζητᾶτε, δάσκαλε, εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀκατόρθωτο !...

—Μὰ δὲ θὰ γίνει ἀπὸ σήμερο ὡς αὔριο, ὅλη τὴ ζωὴ τὴν ἔχεις μπροστά σου. Γιὰ φαντάσου ὅμως τί χαρά! τί ἀτομικὴ ἱκανοποίηση, ὅταν θᾶξεις ἐπιτύχει αὐτὸ τὸ μοναδικὸ στὰ ἀνθρώπινα χρονικὰ ἄθλο;

—Κι' ἂν μόλις καταφέρνω νὰ τις μελετῶ καὶ νὰ τις ἀναγνωρίζω, ψοφᾶνε; Ποιὸ θᾶναι τὸ κέρδος μου;

—Ναί! μὰ τὰ μελίσια ποτὲ δὲν ξοφλιοῦνται, θὰ δημιουργοῦνται νέα, θὰ καταγράφεις τις γενιές, καὶ τὴν παραγωγὴ τοῦ μελιοῦ, καὶ θὰ μελετᾶς τὴν ἀξία τῆς κληρονομικότητος.

Κι' ἄρχισαν μιὰ δουλειὰ δίχως τέλος. Κόντευε ὁ μικρὸς νὰ χάσει τὸ φῶς του, ἔτσι ποὺ ὅλη μέρα βρισκότανε μπροστὰ στὴν κυψέλη μὲ τὰ γυαλιὰ καὶ μὲ τὰ μικροσκοπία. Μὰ ἡ χαρὰ του ἦτανε μεγάλη. Τὸ ἔργο προχωροῦσε. Σὲ πολλοὺς κηφήνες ἔδιδε τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ μόνο πρόσθετε τὸ ἰδιαιτέρου χαρακτηριστικὸ καθενός: καὶ τοὺς περνοῦσε στὰ κατάστιχα ὡς: «Κῆφ ὁ μικρός»—ἔλεγε Κῆφ· χάριν συντομίας—καὶ «Κῆφ ὁ μεγάλος», «Κῆφ ὁ χοντρός», «Κῆφ ὁ ψηλός» καὶ οὕτω καθεξῆς. Κι' ἅμα τύχαινε καμιά φορὰ νὰ συναντήσῃ κανένα τους ἔξω, μακριὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς κυψέλης, καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσει, τρελλαινότανε ἀπὸ τὴν χαρὰ του: «Κῆφ ὁ ψηλός!» φώναζε, «Κῆφ ὁ ψηλός!» κατασυγκινημένος.

Οἱ φίλοι ὄλο καὶ συμβουλεύανε τὸ μαθητὴ:

—Μὰ αὐτὰ δά, εἶναι κι' ἂν εἶναι τρέλλες. Μὰ δὲν τὸ βλέπεις,

πὼς σ' ἔχει μπλέξει σὲ πράγματα γελοῖα κι' ἀσήμαντα, ποὺ δὲν εἶναι οὔτε κἂν γνώσεις;

—Ἐμένα ὅμως μ' ἔχει συναρπάσει ἡ διδασκαλία του. Θὰ κοιτάζω σὰς τί λέτε, ἢ τὴ δική μου ἱκανοποίηση κ' εὐτυχία;

Ἦτανε ὁμολογουμένως χαριτωμένο, ποὺ εἶχε γνωρίσει μὲ τὰ ὀνόματά τους τοὺς τρόφιμους μιᾶς κυψέλης! καὶ μὲ τις ἀγαθές καὶ κακές τους ἰδιότητες... σὰν μικρὰ ἀνθρωπάκια τοὺς ἔβλεπε: κ' ἔνωθε περηφάνεια γιὰ τὴν τραβοῦσε ἕνα δρόμο πρωτοπάτητο... Κι' ὅταν πιά ὁ μσθητὴς φανατίστηκε ἀθεράπευτα γιὰ τὸ δάσκαλό του, ὅταν ἡ ἀφοσίωσή του τοῦ γίνθηκε ἀρρώστια, ὁ δάσκαλος ἄρχισε νὰ βαριέται. Πήγαινε ὁ μαθητὴς γιὰ μάθημα, μὰ ὁ δάσκαλος ἔμενε ἀμίλητος καὶ βουβός. Οὔτε τότε δίδασκε πιά, οὔτε καθότανε προσεχτικὰ νὰ τὸν ἀκούει, ὡστόσο μιὰ μέρα πῆγε καὶ τὸν βρῆκε νὰ ἐτοιμάζεται ὀλότελα γιὰ φευγιό.

—Φεύγετε; τὸν ρώτησε ὁ μαθητὴς.

—Ναί! γιὰτί;

—Κ' ἐγὼ;

—Πὼς δηλαδὴ κ' ἐσὺ... τί ἐνοεῖς;

—Ποῦ θὰ μείνω;

—Μὰ μήπως εἶχαμε κάμει κανένα συμβόλαιο γιὰ ἐπὶ ζωῆς διδασκαλία;

—Κι' οὔτε δίπλωμα δὲ θὰ μοῦ δώσετε; Τίποτα χαρτί γιὰ τις προσπάθειές μου... Πὼς θὰ ζήσω μόνος μου;

—Δίπλωμα; χαρτί;

—Λέγατε, πὼς θὰ μὲ κάμετε ἱκανό, ν' ἀντιμετωπίσω τὴ ζωὴ, τὴν κοινωνία... καὶ τώρα;

—Ὡστε πιστευεὺς ἀληθινὰ στὸ δεσμό μας σὰν σὲ κάτι αἰώνιο; Μὰ τότε θὰ ξέχασες ὀλότελα τὴ διδασκαλία, ποὺ σοῦ εἶχα κάμει γιὰ τὴν ἔλξη τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ γενικὰ τῆς ἄψυχης ὕλης. Πόσο δηλαδὴ τὰ ἄψυχα διαφέρουν ἀπὸ μᾶς!

Ἦχι κύριε, τὰ θυμᾶμαι καλά ὅτι μοῦχετε πεῖ, τὸ θυμοῦμαι κατὰ λέξη...

—Ὁ ἥλιος, μικρέ μου, θ' ἀκλουθᾶ ἐκεῖ τὴν τροχιά του, σοῦ τὸ εἶχα ἀναλύσει, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα... Κι' οὔτε θὰ τοῦ περάσει ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ ν' ἀντικαταστήσει τὴ γῆ μὲ κανένα ἄλλο ἀστέρι. Ἐχουνε συνδέσει τις τύχες τους. Μαζί θὰ φθαροῦνε: μαζί θὰ ἐκμηδενιστοῦνε. Μὰ ἡ ἀνθρώπινη ἔλξη δὲν κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς ἴδιους νόμους. Θὰ ξέχασες ἴσως τὸ σημαντικώτερο σημεῖο τῆς διδασκαλίας μου: τὴ σύγκριση τῶν δυὸ ἔλξεων. Μὲ μᾶς, μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώ-

πους συμβαίνουνε πράγματα άκατανόητα !.. Πόσες φορές, ένα άνθρωπάκι ! Μιά γυναικούλα τόση δά ! πού τήν παίρνεις και χωράει στην τσέπη σου... μάς κράτησε σκλάβους, δεμένους άλυσόδετα δεκαπέντε... εΐκοσι χρόνια ! Ποϋ είναι, μικρέ μου, τότες ό νόμος τής έλξης ό «άνάλογος πρός τήν μαζαν;» Έδω, τό βλέπεις, είναι αντίστροφως άνάλογος πρός τή μαζα. "Η ή άπόστασις ! Τί ρόλο παίζει ή άπόσταση στην έλξη τών άτόμων ; Πόσες φορές, παιδί μου, μία γυναικούλα τής τσέπης, ταξιδεμένη στις 'Ινδίες για πάντα !—κι' οϋτε νά υπάρχει έλπίδα πώς θα ξαναγυρίσει !—δε μάς κράτησε νύχτες και νύχτες άγρυπνους και τις ήμέρες σκοτεινούς, σκυθρωπούς, χαμένους ; Ποϋ είναι τότες, μικρέ μου, ό νόμος τής έλξης, πού διέπει τά άψυχα, ό «άντιστρόφως άνάλογος πρός τό τετράγωνον τής άποστάσεως;»

—Μά έγώ δεν έχω άκόμη άποξενωθεί από σάς. Σας νιώθω πάντα τό ίδιο κοντά μου...

—Δε σημαίνει. Σ' αυτό όρισμένως ή έλξη ή δική μας μοιάζει με τήν έλξη τών άλλων σωμάτων. Και σε μάς ό ένας έλκει, κι' ό άλλος έλκεται. Σοϋ τό εΐχα κι' αυτό πει, μά τότες δεν του 'δωκες σημασία. Δέν τό πρόσεξες, γιατί δε σοϋ χρειαζότανε τότες...

—Σωτηρία λοιπόν δεν υπάρχει καμιά ;

—"Οχι ! Καμιά ! Τέτοιοι είναι οι νόμοι έλξης, πού διέπουνε τήν άνθρωπότητα : νόμοι, άνομοι, άστάθμιστοι, άνυπολόγιστοι. 'Ο ένας κανονίζει και διοικεί κι' ό άλλος ύφίσταται και ύποτάσσεται...

"Αμα ό μαθητής άπόμεινε μόνος, τά ζύγισσε όλα ψυχραιμότερα. "Ισως, έλεγε, ό δάσκαλός μου—γιατί ήτανε εύσυνειδητος, τίμιος άνθρωπος, δεν μπορώ νά πώ—νά μοϋ 'καμε και τοϋτο τό τελευταίο φέριμο, νά μ' έγκατάλειψε έτσι άπρόοπτα, άπροετοίμαστο, έπίτηδες, για νά με κάμει ίκανό ν' αντιμετώπισω τήν κοινωνία και τους άνθρώπους ! Μοϋ 'δωσε ίσως έτσι τό τελευταίο, τό πιό σημαντικό μάθημα.

Παρηγορήθηκε έτσι ό μαθητής : μά ό δάσκαλος είχε βαρεθεί στην άλήθεια, είχε φύγει, γιατί ήτανε μία ποιητική άδέσμευτη φύση, και τόσο πού είχε καθίσει, πάλι καλά.

ΕΛΛΗ ΛΛΕΞΙΟΥ

Στή Δημιουργία

"Ερχομαι γυμνόποδη στά δάση σου
 μέ τή μνήμη μου άγραφο χαρτί
 "Όσα έμαθα χτές τώρα τά ξεχάσα
 όλα νά τά μάθω άπ' τήν άρχή

Στό λιθάρι, στό μαμούδι μπρός, στό λούλουδο
 μπρός στό δέντρο, μ' ένα δέος πρωταρχικό
 μπρός στοϋ ζώου τήν άγιωσύνη, στέκω συλλαβίζοντας
 Τό Α ! τό Ω !—μέγα τό θαυμαστικό

Τους σοφούς τύφλωσεν ή σοφία σου
 τόσο άπλή τή βλέπει ένα παιδί
 "Όσο έμαθα χτές σήμερα, είναι άχρηστα
 Ξαναπλάθεται ό κόσμος από τήν άρχή

"Ο οϋρανός, ή γη, τ' αστέρια ίδού, τά σύννεφα
 μόλις βγαίνουν άπ' τά χέρια Δημιουργοϋ
 Για νά μεταλάβω τή σοφία σου φύλαξα
 τήν καρδιά και τά μάτια του παιδιοϋ

Μαρτυροϋνε οι οϋρανοι τή δόξα σου
 Νέος ό κόσμος θα γεννιέται κάθε αύγή
 Στό γλαυκό όσο ύψώνουνε τά μάτια τους
 "Ο ποιητής, ό ήρωας, τό παιδί !

ΜΕΛΛΙΣΑΝΘΗ

Ο ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ

“Ένας - ένας έρχότανε χωρίς φωνές και τρεξίματα και χαιρετούσε την παρέα με το δικό του χαιρετισμό: «Γεια σας λεβέντες» ή «γεια σας μόρτηδες» ή ακόμα «γεια σας διαόλοι». Νοιώθαμε σωστό ένθουσιασμό και το θεωρούσαμε καύχημα σά δίναμε στον έαυτό μας έναν τέτοιο τίτλο· εΐμαστε τάχατες κάτι κ’ έμεις.

Εΐναι αλήθεια, ότι δέν παίρναμε ποτέσ από χωρατά και δέν τ΄αχαμε τίποτις νά σοϋ κατεβάσουμε μιά γροθιά στά μούτρα ή μιά μπαστουινιά στή ράχη.

Τό πιό κρυφό μας όνειρο ήτανε νά μιμηθούμε τούς φοβερούς ληστές, πού διαβάζαμε πάντοτε κρυφά στό σπίτι και στό σχολειό και πού στά μάτια μας παίρνανε τή μορφή θρυλικού ήρωα. “Όμως γιά τήν ώρα άρκούμαστε νά κλέβουμε μανταρινία από τά ξένα περιβόλια, κοντύλια και πένες άπ’ τούς συμμαθητές μας κ’ ό,τι μπορούσαμε τέλος πάντων νά «σουφρώσουμε». Τό μέλλον όμως άνοιγόταν μπροστά μας πλούσιο, ριψοκίντυνο και παλληκαρισίο.

Άπόψε δέν έπρόκειτο γιά καμιά τέτοιαν έπιδρομή σέ περιβόλι ή λαχανόκηπο· άπόψε μάς έζύγωνε όλους ή άλληλεγγύη, τό φιλότιμο κ’ ή αγάπη στήν περιπέτεια:

Άπό νωρίς ό άρχηγός μας, ένα παιδι 14 χρονώ, ξυπόλυτο, μ’ ένα μακρύ πουκάμισο γιά όλη φορεσιά και τά μαλλιά κομμένα με τή μηχανή, εΐχε πει στον καθένα μας:

«Ήλιοβασίλεμα έλάτε οϋλοι σας στήν αύλή του σχολείου του Μαύρου· άπόψε θαχουμε καυγά. Θα τσακωθούμε με τήν άπάνω παρέα τ’ “Αη-Μάμμα. Έλάτε οϋλοι σας, θα δώκουμε μπηχτές».

“Όλοι μας καλοϋποδεχτήκαμε τή διαταγή του άρχηγού. Ή πάνω παρέα, τά παιδιά της γειτονιάς του “Αη-Μάμμα, μάς εΐχανε προκαλέσει σέ πετροπόλεμο και θάτανε ντροπή νά μήν πηγαίναμε έμεις. “Α! θα εΐχαμε γλέντι άπόψε. . .

“Ετσι κοντά στις έξη μαζοχτήκαμε όλοι στήν αύλή του σχολείου του Μαύρου, γιατί άπό τό φόβο του παιδονόμου προτιμούσαμε τό κλειστό και σίγουρο τούτο μέρος.

Εΐμαστε όλοι δεκατρείς: ό Τσιμισκής ό άρχηγός, ό Γκινιάτσος τό φοβερό πρωτοπαλλήκαρο, ό Κοντοπίθαρος, ένα στρουμπουλάτο παιδι, πού όταν περπατούσε κουνιότανε σά χήνα, ό Τουρκοδημος ό αδύναμος με τό λιοκαμένο πρόσωπο και τή μεγάλη μύτη, ό Ρουφίας τής γριάς Μαρζάς ό άγγονας, πού δέν άφηνε άνθρωπο ήσυχο και

σκύλο άπετροβόλητο, τό Φελλούδι, πού ξεπηδοϋσε σαν τό φελλό τήςμποτίλλιας, τό Τρακι πούχε μέσ’ στα σπλάχνα του πολυβόλο κ’ έκανε χρήση κάθε στιγμής, ό Κούτσαυλος ό Τάσος πού κούτσαينه άπό γενετής κ’ ως τόσο έλεγε συχνά, πού κατόρθωσε νά τό πιστέψει κ’ ό ίδιος πώς μιά νεράιδα του τρύπησε τό πόδι με τό πηρούνι.

“Όλοι με τά δικά τους όνόματα παρμένα άπ’ τήν έξωτερική τους όψη κ’ άπό τις άρετές τους.

Εΐμαστε δεκατρείς κ’ όλοι βαριά άρματωμένοι: σκουπόξυλα, κλωνάρια έλιās, χαλασμένες όμπρέλες, πέτρες σουβλερές γιά τις μπηχτές, ήτανε τά άρματά μας.

Άκόμα ό Κούτσαυλος ό Τάσος εΐχε στή μέση του, στή βρακοζώνα περασμένο, ένα τραπεζομάχαιρο σκουργιασμένο κ’ άκακο πού τό τραβούσε κάθε τόσο βλέποντάς το με καμάρι. Τό Φελλούδι βαστούσε τά σκοινιά πού θα δέναμε τούς αΐχμαλώτους κ’ ό Κοντοπίθαρος, σαν τυμπανιστής, εΐχε μπροστά του περασμένη μιá τρύπια κατσαρόλα περιμένοντας διαταγή γιά νά βαρέσει.

“Ό άρχηγός μάς ρώτηξε αν οί τσέπες κ’ οί κόρφοι μας ήτανε γεμάτες πέτρες κ’ ύστερα διάταξε νά μποϋμε στή γραμμή ένας-ένας και σ’ άρειά διαστήματα, σαν άκροβολητές. Τό τύμπανο, δηλαδή ή τρύπια κατσαρόλα, άρχισε νά βαρά αδύνατα, έξατμισμένα και μεΐς ξεπηδήσαμε τούς τοΐχους τής αύλης του σχολείου, γιατί ή ξώπορτα ήτανε κλειστή. “Οξω άπ’ τήν πόρτα μπήκαμε πάλι στή σειρά και τραβήξαμε γιά τήν έχτρική γειτονιά.

Στό δρόμο κάναμε άσκημη συνάντηση: ανταμώνσαμε τή Φουκαΐνα τή «γιαλούσα» με τά σταχτοπράσινά της μάτια και τά λεπτά τραβηγμένα χείλη, πούτανε τό κακό μάτι του νησιού. Μάς σταμάτησε και με τή βραχνιασμένη της φωνή μάς ρώτηξε:

«Μωρέ σεΐς, πού πάτε τσά οϋλοι στήν άράδα, καταραμένοι;» Και μεΐς φωναχτά τής εΐπαμε: «Πάμε νά χτυπηθούμε με τήν παρέα του “Αη-Μάμμα».

“Εκείνη τότες άρχισε νά βλαστημά και νά μάς καταργιέται.

«Άμέτε στήν κατάρα του Ήσου Χριστου, διαόλου ράτσες και νά μη φτάξετε νά βγάλετε του χρόνου τον Μεγαλόχαρο τον “Αη-Γιώραζη τον καβαλλάρη».

“Εμεις άρχισαμε χοροπηδώντας τις φωνές: «“Ε! έ! ή Φουκαΐνα έ! ή Φουκαΐνα ή γιαλούσα, πού νά φάει ό δαίμονας τό μάτι σου τό φτονερό». Και πάντοτε με τούς ήχους τής κατσαρόλας άρχισαμε τον άκροβολισμό.

“Η βραδιά ήτανε ξωτική. Ούτε ένα φύλλο δέντρου δέν κουνιόταν.

Τὸ λιμάνι ἤμερο μὲ τὰ πλεούμενα ἀραμμένα καὶ καμαρωτὰ σὰ νύφες. Οἱ ἄνθρωποι σκολασμένοι ἀπ' τὴ δουλειὰ τους πηγαίνανε στὰ σπίτια τους κρατώντας τὰ ψώνια τους ἢ παίζοντας τὸ κομπολόγι. Σὰ φτάσαμε στὴ γειτονιά τοῦ "Ἀη-Μάμμα ξαφνιάστημε γιὰ τὴν ἐρημιά. Ψυχὴ δὲ φαινόταν πουθενὰ καὶ νομίσαμε πὼς ὁ ἔχτρος δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ συνταχτεῖ καὶ νὰ πολεμήσει παλληκάρια ὡσὰν ἐμᾶς ξέροντας τί θᾶτρωγε ἢ ράχη του. Ἄναθαρρέψαμε τὸ λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισή τους καὶ σηκώνοντας ἀπάνω τὰ σκουπόξυλα καὶ τοὺς κλώνους τῆς ἐλιᾶς καὶ σέρνοντας φωνές ἄγριας χαρᾶς καὶ πρόωρης νίκης ὠρμήσαμε στὴ γειτονιά τοῦ "Ἀη-Μάμμα, ἐνῶ ἡ χαλασμένη κατσαρόλα χτυποῦσε ἀκανόνιστα γιὰ τὴν ἔφοδο. Ἡ παλιὰ τούτῃ γειτονιά ἦταν ἓνας λόφος πυκνοκατοικημένος ἀπὸ χαμηλὰ σπίτια ποὺ χωρίζονταν ἀπὸ στενοὺς δρόμους. Κάθε σπίτι εἶχε τὴ μικρὴ του ταρατσα, ποὺ ἢ μιά τῆς μεριά χρησίμευε γιὰ κοτέτσι κ' ἢ ἄλλη γι' ἀποθήκη ἢ πλυσταριό.

Στὴν κάτω μεριά τοῦ λόφου βρισκόταν ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ "Ἀη-Μάμμα ποὺ ἦταν τὸ κοιμητήρι τοῦ μισοῦ νησιοῦ.

Ὁρμήσαμε λοιπὸν ἀπ' τὴν παλιὰ γειτονιά περνώντας τοὺς στενοὺς δρόμους μ' ἄγρια ξεφωνητὰ καὶ χτυπώντας τὰ μπαστούνια στὰ κοτέτσια ἢ κυνηγώντας με πέτρες σκύλους καὶ γάτους ποὺ ἀνταμώναμε στὸ διάβα μας.

Οἱ γυναῖκες βγαίνανε στὴν ταρατσα τους καὶ βλαστημούσανε μὲ ξεφωνητὰ «τὴν κοιλιὰ τῆς μάνας ποὺ μᾶς σκάρωσε» κάνοντας τρομερὲς χειρονομίες στὸν ἀγέρα.

Ἐμεῖς ὅμως ἀκολουθήσαμε τὸ δρόμο μας μὲ τὴν ἴδια φόρα καὶ κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ τοῦ "Ἀη-Μάμμα μπήκαμε στὰ νέα σπίτια.

Καὶ κεῖ ποὺ παραδομένοι στὴ χαρὰ τῆς ἄμαχης νίκης προχωρούσαμε κουρασμένοι, ἓνα ἄγριο πετροβολητὸ ἔπεσε ἀπάνω μας. Δαίμονες μόνο μπορούσανε νὰ πετοῦν πέτρες μὲ τόση γρηγοράδα· ταυτόχρονα μιά δεκαριά παιδιά πετάχτηκαν ὀξω μὲ μπαστούνια, σκουπόξυλα, μασάδες καὶ ὅ,τι ἄλλο φορητὸ μπορούσαν νὰ σηκώσουν καὶ μὲ ἀγριοφωνάρες καὶ βρισιὲς μᾶς ἐπετέθησαν.

Ἐμεῖς τὰ χάσαμε. Σταμάτησαν οἱ φωνές καὶ τὰ τραγούδια καὶ θὰ τὸ βάζαμε στὰ πόδια ἂν ὁ ἀρχηγός μας ὁ Τσιμισκῆς δὲν ἄρχιζε σπρώχνοντάς μας νὰ φωνάζει:

«Ἀπάνω τους διαόλου ἐγγόνια, ἀπάνω τους σὰς λέω». Μονομιάς σὰν ἠλεκτρισμὸς μᾶς μεταδόθηκε τὸ θάρρος κι' ἀνακόψαμε τὸ φευγιὸ ἀποφασισμένοι νὰ χτυπηθοῦμε, σὰν ξαφνικὰ ὁ Κοντοπίθαρος

βλέπει στὴ γωνιά τοῦ δρόμου, κάτω ἀπ' τὸ φανάρι, τὸν παιδονόμο μὲ τὰ πελώριά του γυαλιὰ καὶ τὸ χοντρὸ μπαστούνι κι' ἀμέσως παραμορφώνοντας τὴ φωνὴ ξεφώνισε τρομαγμένα: «Ὁ Γιαλούρης, παιδιά, ὁ Γιαλούρης μὲ τὴ μαγκούρα κάτω πὸ τὸ φανάρι. . .»

Ἀπερίγραφτος φόβος μᾶς συνεπῆρε καὶ καμπουριάζοντας ὅσο μπορούσαμε τὴ ράχη τὸ βάλαμε στὰ πόδια ἀφήνοντας πίσω μας οὐρλιαχτὰ γάτας καὶ σκύλου.

Στὸ στρίψιμο τῆς γωνιάς μιά πέτρα μὲ χτύπησε στὸ κεφάλι, μὲ ζάλισε καὶ λίγο ἔλειψε νὰ πέσω, ὁ φόβος ὅμως τοῦ παιδονόμου μὲ συγκράτησε κι' ἄρχισα βογγώντας νὰ τρέχω, ἐνῶ τὰ δάκρυα κυλούσανε ποτάμι.

Φτάνοντας στὸ σπίτι τὸ πρόσωπό μου ἦτανε κόκκινο ἀπὸ τὸ αἶμα κ' ἡ μάνα μου τᾶχασε ἀπ' τὸ φόβο, μὰ σὰν ἐπλυνε τὰ αἶματα εἶδε πὼς ἦτανε μιά τρυπίτσα τόση δά.

Μόλις μοῦ ἔδεσε τὴν πληγὴ ἄρπαξα ἓνα κομμάτι ψωμί πασσαλιμένο μὲ λάδι καὶ ζάχαρη καὶ πετάχτηκα ὀξω νὰ βρῶ τοὺς συντρόφους καὶ πίσω μου μάταια ἀκολουθούσαν οἱ συμβουλές τῆς μάνας μου. Ἐμένα μεσ' στὸ κεφάλι μου σβουρίζανε οἱ πετρίες, οἱ φωνές καὶ τὰ τρεξίματα καὶ πιὸ πολὺ ἡ ἐκδίκηση.

Μ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποῦνοιωθα μέσα μου γιὰ τὴν ἐκδίκηση, ἔφταξα κοντὰ στὸ σπίτι τῆς γριᾶς-Μαρζᾶς, τῆς γυναίκας τοῦ Πουλά τοῦ Ξερακιανοῦ, μὲ τὸ κεφαλάκι σὰ ρόϊδι καὶ τὴ φουντωτὴ βράκα.

Στὰ κουμούλια τοῦ σπιτιοῦ τῆς γριᾶς-Μαρζᾶς, ἀπ' τὴν πίσω μεριά, βρῆκα τὴν παρέα μου. Ἄλλοι καθόντουσαν στὰ κουμούλια, ἄλλοι καταμεσῆς τοῦ δρόμου κι' ἄλλοι στεκόντουσαν ὀρθοί.

Φτάνοντας ἄκουσα τὸ Φελλοῦδι νὰ λέει:

—Τοὺς ἄτιμους! τὴν ὥρα ποὺ ἐν τοὺς περιμέναμε! τοὺς περιμένες βρὲ Τρακί;

Τὸ Τρακί, ποὺ διασκέδαζε πειράζοντας τὸν Τάσο, ἀπάντησε:

—Ἐγὼ τὸ περίμενα, ρὲ Φελλοῦδι· ἀφοῦ εἶχαμε ἀντάμα μας τὸ χρουσοῦζη τὸν Κούτσαυλο.

—Κ' ἐγὼ τῶπα, εἶπε βεβαιωτικὰ τὸ Φελλοῦδι, σὰν ἔρχεται ἀντάμα μας ὁ Κούτσαυλος πάντοτε μᾶς βγαίνει σὲ κακὸ.

Τότες ὁ Τάσος, ποὺ χοντροκέφαλος δὲν ἔπαιρνε ἀπὸ χωρατὰ, θύμωσε πολὺ, γιατί βάζοντας τὸ χέρι στὴ βρακοζώνια ἄρπαξε τὸ ἄκακο μαχαίρι.

Στὸ λεπτὸ ὁ Ρουφίας καὶ τὸ Τρακί πετάχτηκαν ἀπάνω καμπουργιάζοντας κωμικὰ τὴ μέση καὶ βάζοντας τὸ χέρι ἀνοιχτὸ στὴ μύτη τραγουδοῦσαν κοροΐδευτικά:

Ὁ κουτσός με τὸνα πόδι
 πού κυνήγα τόχταπόδι...

Ὁ Τάσος σκύλιασε πιά ὀλότελα καὶ τοὺς κυνήγησε, μὰ ὁ ἕνας πέρασε μὲ γρηγοράδα σχεδὸν μέσα ἀπ' τὰ χέρια του κι' ὁ ἄλλος πήδηξε δυὸ μέτρα μακριά.

Ἐμεῖς ὅλοι σκάσαμε στὰ γέλια καὶ φυτηλώναμε τὸν Κούτσαυλο κοροῖδεύοντάς τον, ὡς πού ὁ ἀρχηγὸς πετάχτηκε ἀπάνω κι' ἀρπώντας μὲ γρηγοράδα τὸ Ρουφία ἀπ' τὸ σβέρκο τοῦ τράβηξε στὴ στιγμή δυὸ-τρεῖς κλωτσιές μὲ τὴν πλατιά τοῦ ποδιοῦ.

—Σκυλομούρη, τοῦπε, θὰ σοῦ πάρει διάολος τ' ἀφάλι.

Ἕστερα γύρισε σὲ μᾶς καὶ φώναξε δυνατά:

—Ρέ σεῖς βλάμηδες, οὔλοι στὸ πόδι· ἄντε, δρόμο γιὰ τὸν Ἀη-Μάμμα.

Ὅλοι σαλτάραμε χαρούμενοι καὶ μόνο ὁ Ρουφίας λέει:

—Ἐγὼ ἐν θάρτω. Μὰ ὁ ἀρχηγὸς ἀρπώνοντας τὸν ἀπ' τὴ μύτη τοῦ φώναξε:

—Τράβα ρὲ βρωμορουφία κι' ἄν ξανάρτεις στὴν παρέα μου θὰ σοῦ κάνω τὴ μύτη σου βαζάνα (μελιτζάνα). Καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸν Ἀη-Μάμμα. Πίσω μας ἀκολούθησε κι' ὁ Ρουφίας.

Σὰν περπατήσαμε λίγο ὁ ἀρχηγὸς διάταξε: «Βάλτε σκασμό, σιγὰ τὰ περπατήματα καὶ τάρματα κρυμμένα.

Ὅξω ἀπ' τὴ γειτονιά μας κάναμε ἄλλ! καὶ τότες ὁ ἀρχηγὸς ἀφοῦ μᾶς μοίρασε σὲ δυὸ παρέες εἶπε:

—Ἐσεῖς μὲ τὸ Γκανιάτσο θὰ περάσετε τὸν ἀπάνω δρόμο, μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Ντομάτας (ἔτσι λέγαμε κάποιονε παπουτση πού ἀπὸ μιὰ δερματικὴ πάθηση τοῦ σχηματίστηκε πληγὴ στὸ δεξιὸ μάγουλο ποῦχε τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα ὄριμης ντομάτας), θὰ στρίψετε τὸ σοκκάκι τοῦ χαμάλη τοῦ Ρουσέτου καὶ θὰ βγεῖτε μπρὸς στὸ σπίτι τοῦ Μακαρούνα, ἕστερα τραβᾶτε γιὰ τὴν ἀμμουδάρα κι' ἐκεῖ κρυφτεῖτε, ὥσπου ν' ἀκούσετε τὴ σφύρα μου· ἄμα τὴν ἀκούσετε τότες μονομιᾶς ριχτεῖτε μὲ τ' ἄρματά σας καὶ δώστε τοὺς κατακέφαλα κι ὅπου τοὺς πονεῖ καὶ μεῖς ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά θὰ τοὺς στρώσουμε μπροστὰ καὶ θὰ τοὺς πάρει ὁ διάολος καὶ θὰ τοὺς σηκώσει.

Ἔτσι σοφὰ μίλησε ὁ ἀρχηγὸς καὶ τράβηξε μιὰ κλωτσιὰ τοῦ πρώτου ποῦτυχε μπροστὰ του. Ἕστερα παίρνοντας τὴν παρέα του προχώρησε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Τότες κι' ὁ Γκανιάτσος πήρε τὴν ἄλλη παρέα καὶ πέρασε μπρὸς ἀπὸ τῆς ντομάτας, ἀπ' τοῦ χαμάλη τοῦ Ρουσέτου, ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Μακαρούνα καὶ φτάξαμε ἀθόρυβα στὴν ἀμμουδάρα.

Ἐκεῖ στὰ πόδια ἐνὸς ψηλοῦ σωροῦ ἀπὸ ἄμμο καθότανε ἡ παρέα τοῦ Ἀη-Μάμμα κι' ἔλεγε παραμύθια. Εἴμαστε κοντά, ὡς πέντε μέτρα ἀπόσταση καὶ μόνο τὸ βουνὸ ἢ ἄμμος μᾶς χωρίζε καὶ τὸ βαθὺ σκοτάδι.

Τοῦ παραμυθᾶ ἡ φωνὴ ἀκουγόταν ξεκάθαρη...

Μίλαγε γιὰ φαντάσματα μὲ φοβερὴ φάτσα καὶ μεγάλη κακία, πού κυνηγοῦνε τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς τυραννοῦνε καὶ τοὺς παραμορφώνουν...

Ἡ φωνὴ τοῦ παραμυθᾶ ἦτανε φοβισμένη καὶ τρεμουλιαστὴ ἔβγαλε ἀπ' τὸ στόμα του κι' ἀπλώνόταν στὸ σκοτάδι.

Τὸ ἴδιο φοβισμένα θάτανε καὶ τὰ παιδιὰ πού τὸν ἀκούγανε...

Καὶ ξάφνα μέσα στὴ νυχτερινὴ ἤσυχία ἀκούστηκε ἀνατριχιαστικὴ ἢ σφυριγματικὴ τοῦ ἀρχηγοῦ. Πετάχτημεν ἀπάνω ἄλλοι ἀπ' τὴ δεξιὰ κι' ἄλλοι ἀπ' τὴν ἀριστερὴ μεριά τοῦ βουνοῦ τῆς ἄμμου μ' ἄγριες φωνές καὶ μὲ τ' ἄρματα σηκωμένα.

Μὲ πέντε πηδήματα ριχτήκαμε ἀπάνω τους. Τ' ἄρματα; Τὰ σκουπόξυλα, τὰ κλωνάρια τῆς ἐλιάς κι' οἱ χαλασμένες ὀμπρέλες πέσανε μὲ δύναμη πᾶνω στὰ κεφάλια καὶ τίς πλάτες τους. Τὸ μῖσος μᾶς τύφλωνε. Δὲ βλέπαμε μπροστὰ μας ἀνθρώπους, μόνο σὰν ἄψυχα ἀντικείμενα τοὺς χτυπούσαμε μὲ γροθιές, κλωτσιές, κουτουλιές κι' ἄλλους κυνηγώντας τοὺς δέρναμε μὲ τ' ἄρματα. Καὶ κεῖνοι μᾶς παρακάλαγαν μὲ κλάματα καὶ μὲ φωνές ἀνίκανοι γιὰ κάθε ἀντίσταση. Ὅς πού ἄλλοι μπόρεσαν νὰ τὸ σκάσουν, ἄλλους ἀφήσαμε νὰ φύγουν κι' ὅλοι ἐξαφανίστηκαν· μόνο καὶ ὁ Τάσος ὁ Κούτσαυλος εἶχε δεμένο ἕναν ὄχτρο, τὸ Σεφῆλη τὸν Καρμήρη (ἀλλοίθωρο) καὶ βαστώντας τ' ἄκακο μαχαίρι τὸν φοβέριζε πὼς θὰ τοῦκοβε τάφχια, ὅπως ἔλεγε τ' αὐτιά· κι' ἐκεῖνος πού τὸ πίστευε, ἀπ' τὴν τρομέρα του τὸ κούτελό του σχηματίζε δυὸ δάχτυλα ρυτίδα· κι' ὀλοένα τοῦλεγε τὸ ἴδιο παρακλητικὸ τροπάρι: Ἕφησέ με βρέ, τί σοῦκαμα βρέ! μὰ ὁ ἄλλος γούρλωνε τὰ μάτια τοῦβαζε τὸ μαχαίρι στὸ λαιμὸ καὶ τὸν φοβέριζε... Ὅσπου κοντοσίμωσε ὁ ἀρχηγὸς καὶ τοῦπε θυμωμένα:

—Ρὲ Κούτσαυλε, ἄς τον νὰ πάει στὸ διάολο. Κι' ὁ Κούτσαυλος «φιλοτιμία ποιούμενος» τὸν ἄφησε μὲ τὴ φοβέρα πὼς σὰν τὸν ξανάπιανε θὰ τοῦκοβε «τ' ἀφχιά καὶ θὰ τοῦβγαζε τὰ γόδια», ὅπως ἔλεγε τὰ δόντια.

Πάνω κεῖ ὁ Κοντοπίθαρος, πού σ' ὅλο τὸν καυγὰ ἦτανε κρυμμένος, βρέθηκε ἀνάμεσά μας κι' ἄρχισε νὰ χτυπᾶ τὴν κατσαρόλα του. Μπήκαμε δυὸ-δυὸ στὴ γραμμὴ—ὁ Γκανιάτσος μπροστὰ κι' ὁ ἀρχηγὸς δίπλα—καὶ τραγουδώντας μ' ἄγριες κι' ἀκανόνιστες φωνές τραβήξαμε κατὰ τὴν Παναγιά τὴν «Κουδούσενα» τὴ γειτονιά μας, περήφανοι κι' ἀντρεπωμένοι σὲ σημεῖο πού νοιώθαμε τὴ γῆς... νὰ τρέμει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας.

ΔΙΚΑΙΩΣΗ

ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ ΜΠΕΚΕ

Ξεχείλισε ή διαμάντινη τών θλίψεων δακρυοδόχη
Κι' ως τὰ πελώρια, σέρονται μέσ' τή λασπιά φτερά
Γιά τόν άγώνα τό στερνό τεντώνουμε ήχηρά
Τά τόξα μας, καί μάς γελοῦν οί άνύπαρχτοι μας στόχοι

Κι' ώχροί κριτές, κραδαίνοντας τής κρίσης τήν άπόχη
Τήν πύρινη καί τοῦ δλεθρου άκοντίζοντας σπορά,
Μεθοῦμε άπ' άγρια μιά χαρά, κι' άπ' τή λαχτάρα πώχει
Σάν εύλογία τό γκρέμισμα κι' άρχή τή συμφορά.

Τών θρυλικών φανατισμῶν ή τρέλλα μάς άψώνει
Κι' άγωνιστές πού έλύγισαν, παντέχουμε χλωμοί,
Μιά δόξα, πού τά χώματα κυριεύοντας, πυργώνει,

Σάν τόξο οὐράνιο μέσ' τό φῶς τό θρασερό κορμί,
Καί τ' άγονου τ' άγώνα μας τήν τσακισμένη όρμη
Μέ τό ίλαρό, τών νικητῶν, στεφάνι στεφανώνει!...

ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Ἄ Π Ο Ψ Ε Ι Σ

τοῦ κ. ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ

Κάθε φορά πού επιχειροῦμε νά συλλάβουμε τή βαθύτερη πνευματική οὐσία τοῦ ποιητή, τοῦ πεζογράφου, τοῦ καλλιτέχνη, ἡ—δπως εἶπαν—«νά κάνουμε ἕνα βήμα πρὸς τήν καθαυτὸ άφηρημένη γνώση μας» ἡ σκέψη στρέφεται πρὸς τήν ἔννοια μιᾶς μυστικής ἱεουργίας. Τόσο κυριαρχεῖ ἡ αἴσθηση πῶς μετὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι συνυφασμένη ἡ άπομόνωση, ἡ αὐτοσυγκέντρωση, καί ἡ προσήλωσις σ' ἕνα άνώτερο αἴτημα τής τέχνης. Μολταυτα θά ἦταν πλάνη τὸ νά θέλουμε νά μεταθέσουμε τήν ποίηση ἡ τήν πεζογραφία άπό τήν κύρια γραμμὴ τής καθαρῆς τέχνης, σ' ἕνα σκοπὸ άπόλυτα κι' άποκλειστικά ἠθικό, νά θέλουμε δηλαδή ν' άνακαλύψουμε καί νά συναντήσουμε σ' αὐτή, μιᾶ λύση τοῦ προβλήματος τής ζωῆς, ἡ ἔστω καί τή διαφυγή πρὸς τὸ ὑπερανθρώπινο καί τὸ θεῖο. Ἔς μὴ ζητοῦμε τὸν τρόπο νά προσθέσουμε στήν ποίηση ἡ στήν πεζογραφία, βάρη άνώτερα άπό κείνα πού αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύση τους, ἡ ἰδιοσυστασία τους, τοὺς ἐπιτρέπει νά δέχονται. Εἶναι κακὴ ἡ αντίληψη πῶς πρέπει νά κάνουμε τὸν ἔντεχνο λόγο ἕνα μέσο γιά τή ζωή, δπως τὸ ἴδιο εἶναι κακὴ ἡ αντίληψη πῶς πρέπει νά κάνουμε τή ζωή ἕνα μέσον άπλῶς γιά τὸν ἔντεχνο λόγο, γιά τήν ποίηση, γιά τήν πεζογραφία.

Ἔγάρχει μιᾶ ἄλλη θέση πιὸ σωστὴ καί πιὸ ἀληθινή. Ἔ ἡ θέση πῶς τὰ πράγματα άποκτοῦν ὅλη τήν ἔκτασή τους, μᾶ κι' ὅλη τήν ἔντασή τους στοῦ πνευματικὸ μας σύμπαν, μόνο άπό τή στιγμή πού θά εἰπωθοῦν καί θά μετουσιωθοῦν. Τὸ ἄξιο λοιπὸν ἰδιαιτέρας προσοχῆς κ' ἔνδιαφέροντος εἶναι, πῶς θά μπορέσει ὁ λογοτέχνης ν' άποσπάσει άπό τὰ πρόσωπα καί τὰ πράγματα ἐκείνη τή μυστικὴ ἔκπληξη πού κρύβουν—καί πού εἶναι κείνη πού τὰ χαρακτηρίζει καί τὰ ἐκφράζει περισσότερο. Πῶς δηλ. θά τὰ πλησιάσει, πῶς θά τὰ συλλάβει, πῶς θά τὰ μεταπλάσει, πῶς θά τὰ μεταμορφώσει καί κάποτε πῶς θά τὰ παραμορφώσει μέσα στοῦ δικὸ του πνευματικὸ σύμπαν, γιά νά δώσει στοῦ καθένα άπό αὐτά, τή μορφή τῶν δικῶν του ἔπινοήσεων, γιά νά δημιουργήσει ἕναν κόσμον πιὸ πραγματικὸ άπό τήν καθαυτὸ ἔννοια πού προσφέρει τὸ ἴδιο τὸ πραγματικὸ.

*
*
*

Πάντα θά εἶναι δύσκολο τὸ ἔργο τής κριτικῆς, τής τίμιας κι' ανεπηρέαστης κριτικῆς, πού πάει νά ἐπιβάλλει νόμους στήν καθαρὴ δη-

μιουργία, να ξεχωρίσει και να διαφωτίσει τις σχέσεις που υπάρχουν τόσο ανάμεσα στους πολυάριθμους εκείνους παράγοντες, που δίνουν μιάν οργανική σύνθεση και σχηματίζουν την ένότητα του έργου, όσο και στην αλήθεια με την επιβλητικότητα και το κύρος της—όσο βέβαια, τέτοια επιβλητικότητα και τέτοιο κύρος μπορεί να περιέχει ή έννοια της αλήθειας. Στην πορεία της έρευνας της κριτικής υπάρχει μιὰ σχέση ανάλογη μ' εκείνη του λογοτέχνη αναφορικά με την αισθητική αντίληψη για τὸ πραγματικό και τὸ συγκεκριμένο. Ἡ ἔξῃς: ὅπως ὁ λογοτέχνης πάει ν' ανακαλύψει τὸ μυστικό τῶν πραγμάτων, νὰ δημιουργήσει ἕναν κόσμο πὸ πραγματικό ἀπὸ τὴν καθαυτὴ έννοια τοῦ πραγματικοῦ, τὸ ἴδιο καὶ ἡ κριτικὴ πάει νὰ εἰσχωρήσει σὲ κάποιες μυστικές περιοχές τοῦ λογοτεχνήματος, νὰ τις διαφωτίσει, νὰ τις ἀπομονώσει, νὰ τις θέσει κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς λεπτομερειακῆς ἔρευνας, γιὰ νὰ κάνει πὸ σαφές ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται τὸ ἔργο, νὰ τὸ φέρει πὸ κοντὰ στὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη.

* *

Τονίζεται πὼς ἐπιβάλλεται στὸ λογοτέχνη νὰ ἐπιστρέφει στὰ λίκνα καὶ στὰ κέντρα τῶν ἀρχικῶν του συγκινήσεων, στὰ θέλητρα, στὴ γραφικότητα καὶ τὴν ιδιομορφία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, τοῦ ὑπαίθρου, τοῦ χωριοῦ. Πιστεύουν οἱ ὄπαδοὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς πὼς δὲν ἐξαντλήθηκαν οἱ πηγές γιὰ τὴν ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς μας αὐτῆς, καὶ πὼς ἔχουμε χρέος νὰ ἐξυμνήσουμε τὰ πρόσωπά της, νὰ δώσουμε τὸν πίνακα τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς μὲ τὸ καθαρὰ ἠθογραφικὸ της χρῶμα. Εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀνεξάντλητη ἡ πηγὴ τῆς ἐμπνεύσης ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς. Μὲ μιὰ μικρὴ ἀλλὰ οὐσιώδη παρατήρηση. Πὼς τὰ βιώματα παύουν νὰ ἔχουν τὸν πλοῦτο καὶ τὴ σημασία πού θέλουμε πάντα ν' ἀποδίδουμε σ' αὐτά, ὅταν στὴν ψυχικὴ κοίτη τοῦ δημιουργοῦ ὑπάρχει καὶ κινεῖται κάποιον δαιμόνιον πὸ τὸν συνταράσσει κάθε στιγμὴ, κι' ἀνυπομονεῖ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ σκοτάδι, νὰ φτάσει ὡς τὴν ἐπιφάνεια. "Ἐνα δαιμόνιον πὸ δίνει φτερά στὴ φαντασία καὶ μάτια στὴν ψυχὴ τοῦ δημιουργοῦ γιὰ ν' ἀντικρύζει καινούργια κάθε φορὰ ὁράματα καὶ νὰ δίνει περιεχόμενο στὴν ἐμπειρία τῆς ζωῆς του. Σ' ὅποια τότε κατεύθυνση κι' ἂν στρέψει τὸν προβολέα τῆς ἔρευνας του ὁ δημιουργός, εἴτε στὴν ἐπαρχιακὴ καὶ στὴ ζωὴ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, εἴτε στὴν ἀνώτερη καὶ τὴ λαϊκὴ ζωὴ, δὲ μπορεῖ νὰ λησμονήσει μιὰ περιοχὴ πὸ ἐσωτερικὴ κι' ἀναμφισβήτητα πὸ ἐκφραστικὴ. Τὸν ἄνθρωπο σ' ὅλη τὴ φευγαλεότητά του· τὸν

ἄνθρωπο σ' ὅλη τὴ σύσταση καὶ σὲ ὅλες τὶς ὀψεις τοῦ ψυχικοῦ, τοῦ συναισθηματικοῦ, τοῦ διανοητικοῦ τοῦ κόσμου.

* *

Ἡ λογοτεχνία μας ἔχει νὰ παρουσιάσει πολλές ἑξοχες σελίδες πὸ εἰκονίζουν τὴν ἐπαρχιακὴ ζωὴ μὲ τὶς ποιητικὲς στιγμές, μὲ τὴ χαρὰ τῶν χρωμάτων, τὴ γοητεία καὶ τὴν ψυχικὴ εὐφροσύνη πὸ ὑπάρχει στὴ φύση. Δὲν ἔχουμε ὅμως νὰ συναντήσουμε τόσο συχνὰ τὴν ἀπομόνωση τοῦ τραγικοῦ στοιχείου τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἐπιχειρήσαμε τὶς ἐσωτερικὲς ἐκεῖνες θεωρήσεις γιὰ νὰ δώσουμε ἀποσπάσματα καὶ περίληψη τῶν ψυχικῶν καταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου, δὲν περιπλανηθήκαμε σὲ μυστικὲς περιοχὲς τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς, δὲν καταληφθήκαμε ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴν ἀνησυχία μήπως ἀφήσουμε στὴ σκιά κάποιες πτυχές πὸ κρύβουν ἕνα βαθύτερο νόημα, μιὰ ξεχωριστὴ συγκίνηση, μιὰ λεπτομέρεια ἰκανὴ νὰ μᾶς δώσει τὴν εὐκαιρία ν' ἀντικρύσουμε κι' ἄλλους ὀρίζοντες. Μὲ μιὰ λέξη δὲ γίναμε οἱ εὐαίσθητοι ποιητὰ τοῦ ἀθέατου ὅπως τόσο συχνὰ εἴμαστε οἱ ὕμνηται καὶ οἱ ποιητὰ τοῦ φυσικοῦ φαινομένου.

Προσωπικὰ ἐμεῖς ἐπιμένουμε ἰδιαίτερα στὸ μετουσιωμένο σὲ τέχνη ἀνθρώπινο στοιχεῖο γιὰ τὴν πιστεύουμε πὼς περ' ἀπὸ τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ συγκεκριμένο, πέρ' ἀπὸ τὰ σχήματα καὶ τὶς παραστάσεις, μὲ μιὰ λέξη, πέρ' ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται, ὑπάρχει κ' ἐκτείνεται ἕνας χώρος πὸ ἔμεινε, στὸν τόπο μας τουλάχιστο, ἀνεξερεύνητος. Μὲ τὴν ἀνάλυσή του στὴν κάθε στιγμὴ τῆς μεταλλαγῆς του, μὲ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ψυχικοῦ τοῦ ἐδάφους, ὁ συγγραφέας φτάνει σὲ ἐπιτεύγματα καὶ κατακτήσεις σταθερότερες, διαρκέστερες, μονιμότερες. Τὸ κάθε πλησίασμα, ἡ κάθε γνωριμία μας μὲ τοὺς ἀνθρώπους, μᾶς λυτρώνει ἀπὸ τὴν ἀπλὴ περιέργεια, καὶ φέρνει τὸ δημιουργὸ στὴ θέση ἐκείνη τοῦ σκοπευτῆ πὸ σημαδεύει τὶς συνειδησιακὲς καταστάσεις, πὸ θέτει ὀρόσημα καὶ ξεχωρίζει γνωρίσματα, καὶ φτάνει ὡς τὶς μυστικὲς κι' ἀπόκρυφες περιοχὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ μας σύμπαντος, γιὰ νὰ ψηλαφίσει καὶ νὰ κατονομάσει τὸ ἀόρατο καὶ νὰ φέρει ὡς τὴν ἐπιφάνεια κρυσταλλωμένο κι' ἀληθινὸ ὅ,τι ὑπάρχει ὁμορφο κι' ἀσύλληπτο.

"Ἐτσι κατορθώνει ὁ δημιουργός—ὅσο μπορεῖ νὰ κατορθώσει ὁ δημιουργός πὸ συναγωνίζεται τὸν Πλάστη, τὸ Θεὸ—νὰ σπάσει τὴν κρούστα τοῦ μυστηρίου πὸ περιβάλλει τὸν ἄνθρωπο." Ἐτσι κατορθώνει νὰ τὸν δεῖ πὸ καθαρά, πὸ προσεκτικὰ σὲς ἀπειρες στιγμὲς καὶ καταστάσεις του, πὸ εἶναι τόσο ποικίλες, καὶ κρύβουν τόσες ἐκπλήξεις καθὼς διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Ξέρουμε τὴν ἀντίρρηση πὸ θὰ μᾶς ἀντιτάξουν.

Με τὸ προχώρημα αὐτὸ στὴν καλλιτεχνικὴ κατάκτηση τοῦ ἀντικειμένου, δὲν κάνουμε παρὰ νὰ διαλύουμε, νὰ κονιορτοποιοῦμε, νὰ θρυμματίζουμε τὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἐπιταγὴ καὶ παράγγελμα ἐπιταχτικό, λέγουν, τῆς τέχνης τοῦ λόγου, εἶναι νὰ παρουσιάσει συγκροτημένες, στερεοποιημένες μορφές. Ἐὰς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ πιστεύω πὼς αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια μάταιη. Ἡ σχολὴ τοῦ ρεαλισμοῦ, τοῦ ἄκρατου καὶ αὐστηροῦ ρεαλισμοῦ, εἶχε ἀτυχῶς τὴ δύναμη νὰ παρασύρει πολλοὺς στὸν κατήφορον αὐτὸ τῆς ἀπάτης πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους. Παρ' ὅλες τὶς συμβάσεις πού μεταχειρίζεται ὁ λογοτέχνης, οἱ ἐπιτυχίες καὶ οἱ κατακτήσεις του παραμένουν θολές, ἀβέβαιες καὶ κάπως ἀφηρημένες. Ἐκεῖνος πού θὰ συμπληρώσει καὶ θὰ ὀλοκληρώσει στὴ φαντασία τὶς προσωποποιήσεις αὐτές, θὰ εἶναι ὁ ἀναγνώστης μας, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται, θὰ μπορέσουμε νὰ τοῦ παράσχουμε τὶς δυνατότητες καὶ τὸν τρόπο νὰ δεῖ τὶς διαφορὲς ὄψεις, τὶς ποικίλες ἐκφάνσεις τους καὶ τὶς διαφορὲς ἐκδηλώσεις τους.

ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥΣ

Νέοι ποιητές

Καὶ τώρα...

Περάσαμε τὰ σύνορα μιὰ νύχτα
Καὶ φτάσαμε στοῦ ἀπείρου τὴ σιγὴ
Ἄκούγαμε βαθειὰ μας μουσικὴ
κ' ἓνα σκυλάκι γύρω μας πού ἀλύχτα

Τοὺς κλείσαμε, τοὺς χάσαμε τοὺς δρόμους
σὰν τοὺς νεκροὺς ξεφύγαμ' ἀπ' τὴ γῆ
ἐπνίξαμε τοῦ πόνου τὴν κραυγὴ
ἀδιάφορα σηκώνοντας τοὺς ὤμους

Καὶ τώρα ὦ μπουγαρίνια κι' ἀνεμῶνες
πουλάκια κι' ἀγαποῦλες τρυφερές
χαρούμενες ἢ ὀλόπικρες στιγμές
θάλλάζαμε μὲ σὰς καὶ τοὺς αἰῶνες

ΒΑΣΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐπὶ μῆνα θε' μῆνα

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Προφορικὴ φιλολογία

Κοντὰ στὴν ἀμέτρητη παραγωγή πού ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῶν βιβλίων κι' ἀπὸ τὴν ὕλη τῶν περιοδικῶν ὑπάρχει μιὰ δευτέρη ἐκδήλωση τῆς λογοτεχνικῆς ζωῆς ὄχι λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Σχετίζεται μὲ τὰ ἴδια ἀπὸ ζητήματα καὶ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη συμπλήρωσή τους. Πρόκειται γιὰ τὶς συζητήσεις, πού ἔχουν θέμα τους τὴν τέχνη, γιὰ ὅσα λέγονται σ' ἓνα στενὸ κύκλο καὶ δὲ θὰ γραφτοῦνε πουθενά. Ἐκεῖνοι πού καταγίνονται μ' αὐτὴ εἰν πρόχειρη, τὴ συμπτωματικὴ καὶ ἀπροσδιόριστη ἀσχολία δὲν παρακινούνται, πρὶν ἀπ' ὅλα, παρὰ ἀπὸ στιγμιαῖες διαθέσεις καὶ ἀπὸ φιλοδοξίες πολὺ περιορισμένες. Νὰ τοὺς ἀκούσει ὁ φίλος των, νὰ λάμψουν τὸ πολὺ στὴ συντροφιά, δὲ ζητοῦν τίποτε παραπάνου ἀπὸ τοῦτο. Καὶ ὅμως πολλὲς φορὲς ἡμίλια τους αὐτῆ, ἄνθος ἀπροσδόκητο τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ, γοητεύει τὸ ἄκρατῆριο ὑπερβολικὰ καὶ προκαλεῖ βαθύτερες σκέψεις. Δὲ θὰ μποροῦσαν τὰ ὅσα εἰπωθῆκαν ἐκεῖ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν προφορικὸ λόγο σὲ γραφτό, μὲ τὴν πρόβλεψη ν' ἀρέσουν τὸ ἴδιο καὶ στὸν ἀναγνώστη; Εἶναι ἓνα ἐρώτημα ὅπου θὰ δυσκολευόταν πολὺ ν' ἀπαντήσει κανεὶς. Προκειμένου βέβαια γι' ἀνθρώπους πού ἔχουν τὸ γράψιμο κατὰ ἓναν τρόπο ἐπάγγελμά τους, οὔτε ἡ περίπτωση εἶναι ἐξαιρετικὴ οὔτε καὶ ἡ ζημιὰ μεγάλη. Ὁ λόγιος δὲν προφταίνει νὰ ρίχνει τὸ καθετὶ στὸ χαρτί καί, ἀνμερικὰ σημεῖα τ' ἀγγίζει μόνον μιλώντας, τὸ κοινὸ δὲ ἔχει νὰ χάσει παρὰ ἓνα μέρος τῆς προσφορᾶς του. Ἡ προσωπικότητα ἀπαρτίζεται ὄχι μονάχα ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα πού παρέχει, παρὰ κι ἀπ' ὅσα ἀφήνει νὰ διαφανοῦν, ἀπὸ ὑπαινιγμούς καὶ ἀποσιωπήσεις. Ὑπάρχει ὡστόσο, ἀναφορικὰ μὲ τοὺς συγγραφεῖς, ἐκεῖνο πού θὰ διευκολύνει τὸν ἄλλον στὴν ὀλοκλήρωση τῆς φυσιογνωμίας των· κι ἡ προϋπόθεση αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ δοσμένο τους ἔργο. Δὲν ἔχει νὰ στερηθεῖ τὰ πάντα ὁ Γκαίτε, ἀν δὲ βρεθεῖ ὁ Ἐκκερμαν κοντὰ του. Ἄλλὰ δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς ἀνεκδηλωτοὺς, μὲ ὄσους τ' ὄνομά τους μένει μακριὰ ἀπὸ τὴ δημοσιότητα. Δὲν τολμοῦν αὐτοὶ νὰ χτυπήσουν θαρραλέα τὶς πύλες τῆς φήμης καὶ ν' ἀπαιτήσουν τὸ μερίδιό τους ἀπὸ τὴ δόξα. Στέκονται παράμερα, μισοκρυμμένοι, κι ἔχουν βρεῖ, θὰ ἔλεγε κανεὶς, τὸν προορισμό τους στὴ μετριοφροσύνη. Ἄλλοι ἔχουν ἐμβληματὰ τους τὸ «λάθε βιώσας» καὶ ἄλλοι, ὀργανισμοὶ πού ξεχειλίζουν ἀπὸ ζωτικότητα, τὸ λογαριάζουν ἀνάξιο τους νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες μικρολογίες πού ἐγκλείονται μοιραῖα στὴ λειτουργία τῆς τέχνης. Οἱ δεῦτεροι παρουσιάζονται σπανιότερα στὴν ἱστορία τῶν γραμμάτων, μὰς ἀφήνουν ὅμως κατάπληχτους κάποτε ὅταν, ἀπὸ μιὰ τυχαία παράκλιση, ἀποφασίσουν νὰ κατεβοῦν ἐκεῖ ὅπου διαγωνίζονται μὲ τὸ ἀνώτερο πείσμα τους οἱ ἐκλεχτοί.

Τὶ λογιῆς ἀδυναμία τάχα ἐμποδίζει τοὺς εὐγλωττοὺς διαλεκτικούς πού

διαπρέπουν στίς συνανατροφές νά δοκιμάσουν τήν ἐπιροή τους και παραέξω, μπρός στο άθέατο, αλλά πλατύτερο κοινό; Οί περισσότεροι έχουν προοριστεί, πραγματικά, από τή φύση νά μένουν στή σκιά και διαισθάνονται πώς δέν πρέπει νά μπουνε στο χορό. "Αν θελήσουν νά υποβάλουν στήν έντυπη δοκιμασία τά προϊόντα τής διανοίας των, είναι σίγουρο πώς θ' άπογοιτευτούν. Τό θέλγητρο πού είχε ή κουβέντα τους χάνεται ώσπου νά φτάσει στο χαρτί. 'Η αυτόκριτική των τους πληροφορεί με σιγουριά πώς δέν είναι πλασμένοι για δημόσιες εμφάνισεις, για τό βήμα πού ύψώνεται μπροστά σε χιλιάδες. Και δέ μιλάν παρά μονάχα όσο χρειάζεται για νά τους ακούσουν λίγα αυτιά. Με δυό λόγια, είναι άνίκανοι για δημιουργία: άς πούμε τέλος τήν πικρή αυτή λέξη. Κοντά όμως σ' αυτούς υπάρχουν και άλλοι πού δέν είναι δίκαιο νά συμμεριστούν μαζί τους τήν ύποτιμητική όνομασία. "Έχουνε νά πουν πολλά, και θά μπορούσαν ίσως νά τό καταφέρουν, αλλά δέν τους αφήνει νά πιάσουν τήν πένα ή άμέλεια, ή οικογένεια, ή εδυσυνειδησία, ή δίψα τής ζωής και χίλιες δυό αίτιες. Κάποτε δίνουν κάτι για δείγμα, μά δέν άργούν νά τ' αφήσουνε στή μέση. Συχνότερα όμως άποφεύγουν ν' άποτυπώσουν τόν έαυτό τους, έστα και δοκιμαστικά, γλιστρώντας έτοι για πάντα άπ' τό κριτήριο. Δέν ξέρει κανείς άληθινά αν φοβούνται αυτό τό τελευταίο περισσότερο ή τήν ίδια τή δουλιά, τόν κόπο τό βαρύ πού κρύβεται πίσω κι από μιάν άκόμα γραμμή. Είναι άποτυχημένοι τής τέχνης πού προσπαθούν ν' άποζημιωθούν άπ' τή ζωή; Με τις ίδιες όμως πιθανότητες μπορούμε νά πουμε πώς κάτι πού δέν άποδείχτηκε δέν είν' άποτυχία και πώς τό θανάσιμο έμπόδιο γι' αυτούς τους ανθρώπους είναι ή δειλία. Δέν τόλμουν, διστάζουν, ταλαντεύονται, φοβούνται μήπως γελοιοποιηθούν. Σκοτεινά συμπλέγματα πού κυριαρχούν στή συνειδησή τους δέν τους επιτρέπουν νά κάμουν τό άλμα και μαζί τή διαπίστωση τής Ικανότητάς των. Μένουν με τήν άμφιβολία και μάς φέρνουν κι έμάς τους άλλους σε δύσκολη θέση άπέναντί τους. Δέν ξέρει κανείς πού νά τους τοποθετήσει αυτούς τους άποτραβηγμένους. Είναι άλήθεια σκευή εκλογής, πού άπλούστατα τρώμαξαν άντικρύζοντας τήν ίδια τήν τελειότητα κατάματα, ή άπεναντίας άδύνατα μυαλά πού βάλληκαν νά παραστήσουν τό σπουδαίο με τήν ύπολογισμένη σκηνοθεσία των άφιλοδόξων;

"Όπως και νάναι, ή κατηγορία αυτή των ανθρώπων δέν πρέπει νά περάσει άπαρατήρητη. Ένώ ή πλειονότητα από μάς τρέχει με κραυγές ύστερικές πίσω από τήν ύστεροφημία, προκαλώντας με τήν έλάχιστη άφορμή θόρυβο γύρω από ένα κείμενο άσήμαντο, ζούνε στο πλάι μάς συνάνθρωποι πού σε κάνουν νά ντρέπεται με τήν άπέριττη πολιτεία τους. Θρύλοι βαθύνοις και πολυγλωσσίας τους τυλίγουν, αυτοί όμως έχουν τά λόγια τους μετρημένα. Και δέν άνοίγουν τό στόμα τους παρά για νά μάς αφήσουν μιά λύπη βαθειά, έπειδή βλέπουμε πώς οι θησαυροί του στοχασμού τους δέν πρόκειται νά γίνουν κοινόχρηστη περιουσία. Λέμε πώς με τή στάση αυτή άδικούν τόν έαυτό τους, πώς ζημιώνουν και τους άλλους, τους πολλούς, πού δέ θά βρουνε ποτέ τρόπο νά επικοινωνήσουν μαζί τους, άφού μονάχα όσοι γράφουν έχουν αυτό τό προνόμιο. 'Αλλά τί ξέρουμε από τά μυστήρια τής ψυχής! Μήπως είναι τυχόν άναγκαίος ό ρόλος πού διάλεξαν και μήπως έκπληρώνουν καλύτερα έτσι τόν προορισμό τους; Σωρός βιβλία τυπώνονται και οι άναγνώστες καθόλου δέν νιάζουνται γι' αυτά. 'Η ύπόθεση όμως τής τέχνης, και του πνεύματος δέν περιορίζεται άναγκαστικά στα τυπογραφεία ή στα βιβλιοπωλεία. Πληθος έργατες, άγνωστοι και δευτερευόντες, δουλεύουν άκατάπατα τό χώμα όπου καλοδύναται νά σπείρουν οι δεινοούμενοι. Βοηθοί τους χωρίς αξιώσεις, προετοι-

μάζουν τό έδαφος και καταπιάνονται με τή συγκομιδή. 'Η ύπηρεσία τους είναι στήν πολυμερεία τής συγκινητική. "Όλα σ' αυτόν τόν κόσμο γίνονται με συνεργασία. 'Ο τεχνίτης δέν ξεφυτρώνει εκεί όπου δέν τόν έχει άνάγκη ό τόπος ούτε μπορεί νά καρποφορήσει δίχως τή συνεργασία του περιβάλλοντος. "Άτομα πού θά εργαζόνταν αξιόλογα για τόν έαυτό τους θυσιάζονται, από τόν ένα λόγο ή τόν άλλο, στο βωμό του γενικού συμφέροντος μπαίνοντας άθόρυβα στήν ύπηρεσία των στελεχών. "Ας τό έχουν αυτό ύπόψη τους όσοι γράφουν βιαστικά, άνυπόμονοι νά τυπώσουνε και ν' άκουστούν, σάμπως ό κόσμος νά μήν έχει άλλη δουλιά από τό νά τους διαβάσει. Γύρω από τό στάδιο όπου επιδειχνουμε τις επιδόσεις μας, άγρυπνα μάτια μάς παρακολουθούν κάθε φορά και σημειώνουν τις έλλείψεις μας. Οί άυστηρότερες κριτικές δέν είναι εκείνες πού διαβάζουμε, παρά άλλες πού γίνονται πίσω μας, από ανθρώπους άγνωστους μας και πληροφορημένους. 'Η γνώμη τους έπηρεάζει όλόκληρον κύκλο και, καθώς στηρίζονται σ' άκλόνητη έπιχειρηματολογία, μπορούν νά ξετινάξουν τους άπρόσεχτους συγγραφείς. Είναι αυτό για μάς μιά παρηγορία, συνάμα όμως και ύπόμνηση.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Το θείλο

'Αργυροπούλου: «Τό Μοντέλο τής Γυναίκας μου»—Δελφοί: «Τηλέως»—
'Ανδρεάδη: «'Η Πολιτική του Ποδογύρου»—«Καρολίνα»—Λυρικόν:
«Τό Ταξίδι του κ. Περισδών»—Ρέξ: «Προανάκρισις».

'Η θεατρική κίνηση και τόν μήνα πού έληξε ύπήρξε πλούσια ποσοτικά, αν όχι ποιοτικά. Δυό έργα έλληνικά και τέσσερα ξένα, πού δυστυχώς όμως οι παραστάσεις τους ήτανε μάλλον λιγοστές, παρ' όλη τήν έπιμέλεια και τή φροντίδα του άνεβάσματος.

'Ο θίασος 'Αργυροπούλου συνεχίζοντας τήν εύγενική του προσπάθεια νά παρουσιάζει νέους Έλληνες συγγραφείς και δικαιώνοντας κατά τόν πιό πανηγυρικό τρόπο τόν τίτλο του: «'Ελληνική Κομωδία» άνέγραψε τό φετεινό καλοκαίρι στο δραματολόγιό του όλο έλληνικά έργα, πού αν δέν είναι ίσως όλα ισάξια σε έμπνευση και τεχνική, παραμένουν ένδιαφέροντα γιατί δείχνουν τήν άμιλλα των νέων συγγραφέων μας. 'Από τήν ένθάρρυνση αυτή του θιάσου 'Αργυροπούλου, άσφαλώς μονάχα ώφέλεια θά προκύψει και τό παράδειγμα του εξαίρετου καλλιτέχνη θάπρεπε νά τό ακολουθήσουν και τά κρατικά έπιχορηγούμενα θέατρα.

"Έτσι, ύστερα από τή θριαμβευτική έπιτυχία του κ. Ψαθά με τό «Στραβόξυλο», ό 'Αργυρόπουλος μάς έδωσε τό πρώτο έργο πρόζας του κ. Π. Παπαδούκα: «Τό μοντέλο τής γυναίκας μου» μιά συνολικά αξιόλογη κομωδία πού τήν διακρίνει, προ πάντων στίς δυό πρώτες πράξεις, έξυπνος και άνάλαφρος διάλογος, με πολλά εύρήματα και κάποιο σατυρικό πνεύμα γύρω από τήν κοσμική ζωή. Βέβαια, τό έργο θά κέρδιζε αν είχε περισσότερη δράση και

αν ή λύση στην τρίτη πράξη δέν ήταν τόσο βεβιασμένη, ώστε νά φαίνεται άφύσικη κι' άναληθής. Περισσότερο διαγεγραμμένος είναι ό σύζυγος πού τόν έπαιξε άριστοτεχνικά ό κ. Άργυρόπουλος. Στην έπιτυχία συνέτειναν οι κυρίες Γιώτα Λάσκαρη και Άννα Σταυρίδου πού τό κοινό τήν ξαναείδε με χαρά στη σκηνή, καθώς και οι άλλοι φιλότιμοι ήθοποιοί. Πάντως ό κ. Παπαδόυκας έδειξε με τήν πρώτη του κωμωδία τή σεμνότητα και τόν πολιτισμό του κι' άσφαλώς με τό ταλέντο του θά γράψει άργότερα πολύ ώραιότερα πράγματα.

Ό θίασος Παλαιολόγου ανέβασε τόν «Τηλέρωτα» τού κ. Ξενοπούλου, ένα σκηνικό παιχνίδι όπως τό χαρακτήρισε ό συγγραφέας. Βέβαια δέν είναι από τις καλύτερες δημιουργίες τού άνθρώπου πού έδωσε τόσα ώραιά και άρτια έργα στό θέατρο. Άλλά και σ' αυτή τήν άνάλαφρη και χωρίς αξιώσεις κωμωδία τήν καλοκαιρινή, όπως έγραψε ό κ. Ξενοπούλος, διακρίνεις τή μάστοριά και τήν πείρα, τή φαντασία, τό σπινθηροβόλο συχνά διάλογο. Η πρώτη πράξη είναι μάλλον άφηγηματική, τό έργο όμως παίρνει τήν άνιούσα και ή δράση κορυφώνεται στην τελευταία πράξη. Δυστυχώς τό χαριτωμένο αυτό έργο παίχτηκε από τό θίασο Παλαιολόγου άφόρητα, χωρίς άτμόσφαιρα, άμελέτητα. Ίσως θά μπορούσε νά εξαίρεσει κανείς τήν κυρία Ηώ Παλαιολόγου, πού έχει χάρη κι' ευγένεια. Τό λεβέ ντέ ριντώ τού κ. Δόξα δέν μπόρεσα νά τό δω, πληροφορήθηκα όμως ότι είχε όλα τά χαρίσματα τής τέχνης τού φίλου συγγραφέα.

Η κ. Άνδρεάδη έξακολουθεί νά προτιμά τήν άγγλική και άμερικανική παραγωγή. Είναι ή μεγάλη άδυναμία της. Έφέτος όμως τά έργα πού μάς παρουσίασε δέν είχαν έξαιρετική τύχη. «Η πολιτική τού ποδογύρου», τού Νιλ Γκράντ είναι μιá ευχάριστη κι' έξυπνη κωμωδία, πού παρουσιάζει μιá γυναίκα ή όποία με τή χάρη της και τήν τσαχπινιά της, άναστατώνει έναν ύπουργό και πετυχαίνει τό διορισμό τού συζύγου της πού τόν υπεραγαπά. Υπάρχει περισσότερη φλυαρία παρά δράση, συχνά όμως ό διάλογος είναι χαριτωμένος. Τό έργο θά κέρδιζε άν ή εκτέλεση ήταν περισσότερο ρυθμική και γοργή. Η κ. Άνδρεάδη είχε πολλή δροσιά κι' ευγένεια, μολονότι κάποτε ή φωνή της ήταν μονότονη. Ό κ. Άποστολίδης ένεφάνισε τό ρόλο του πολύ μπουφόνικα, πράγμα πού αντίβαινει στόν τύπο τού ύπουργού. Βέβαια πρόκειται γι' άνθρωπο πού θέλγεται από τήν όμορφιά τής γυναίκας και πέφτει στό δίχτυα της, δέ χάνει όμως τήν αξιοπρέπειά του. Είναι κωμικός, χωρίς νά είναι γελοϊός. Η κ. Ξανθάκη ήταν μιá παραφωνία και δέν είχε κανονίσει ούτε τόν τόνο τής φωνής της. Ό κ. Χριστογιαννόπουλος μονότονος. Μόνον ό κ. Μορίδης υπήρξε αξιόλογος.

Η «Καρολίνα» τού Μώμ, παρά τήν αντίθετη γνώμη τής πλειονότητας τών κριτικών, είναι από τά πολύ έξυπνα και καλογραμμένα έργα τού δημοφιλή συγγραφέα. Έχει πολλά κωμικά έπεισόδια και ή κεντρική ιδέα ότι ή γυναίκα προκαλεί τόν πόθο όταν μένει άπιαστη, είναι βαθύτατα άληθινή και άνθρώπινη. Η σκηνοθεσία τού κ. Σαραντίδη ήταν φροντισμένη και τό μοναδικό σκηνικό τού κ. Βακαλό ήταν έξαιρετικά πρωτότυπο στη σύλληψη, άν και κάπως φανταχτερό σέ χρώμα.

Η κ. Άνδρεάδη έπαιξε περίφημα τήν Καρολίνα, καθώς και οι κυρίες Στεφανίδη και Ξανθάκη ήταν καλύτερες από άλλη φορά. Πιο εύλύγιστη ή πρώτη και πιο άκαμπτη ή δεύτερη, με φωνή διαπεραστική. Έξαιρετικοί στό παίξιμό τους οι κ. κ. Φαρμάκης και Σταρένιος.

Η παλιά κωμωδία τών Λαμπική και Μαρτέν : «Τό Ταξίδι τού κ. Περισόν» ήταν μιá σημαντική έπιτυχία τού θιάσου Κοτοπούλη. Εκτέλεση, άνέβασμα, σκηνογραφίες τού κ. Άνεμογιάννη, σκηνοθεσία τού κ. Κούν, όλα ήταν μοναδικά και ή παράσταση αυτή πρέπει νά λογιστεί στό ένεργητικό τού θιάσου. Από τούς ήθοποιούς πού έλαβαν μέρος ό κ. Λογοθετίδης, με τό ευχάριστο παίξιμό του και ή κ. Άρώνη με τήν έμφυτη χάρη της, θαυματούργησαν αλλά και όλοι οι άλλοι συνέτειναν στη μεγάλη έπιτυχία.

Η «Προανάκρισις» τών Άλσπεργκ και Έσσε, ως άστυνομικό έργο κρατά τό ενδιαφέρον τού κοινού από τήν άρχή ως τό τέλος. Έργο με βαθύτερο φιλοσοφικό νόημα πού άφορά τή δικαστική πλάνη. Ό κ. Παππής και ό κ. Γιαννίδης ήταν περίφημοι και χαίρεσαι νά τούς βλέπεις στη σκηνή. Έξοχοι ήταν ακόμα ό κ. Αύδης και ό κ. Λαιμός. Παράσταση συνολικά από τις ώραιότερες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Τό Βιβλίο

Η Ποίηση

Τίλλας Μπαλή «Είρμιοι», Άλεξάνδρας Πλακωτάρη «Αυρισμοί», Χρήστου Μαρκέτη «Τό τραγούδι τής Στοργής», Σταμπολή «Ώδες στα Έλληνικά τοπία», Στεφάνου Μπολέτση «Βραδυνά Φώτα», Γιάνγκου Δημητριάδη «Φωνές άπ' τούς δρόμους τής νύχτας», Γερ. Άμπάτη «Καπνοί μιās Φλόγας», Άνδρέα Κεραμίδα «Νεοελληνική Θρησκευτική Άνθολογία».

Όταν έχεις νά κρίνεις όχτώ ποιητικές συλλογές πόσα μπορείς νά πείς για τήν καθεμιá; Σύμφωνα όμως με τήν τακτική πού έχει υιοθετήσει ή στήλη, προτιμούμε νά μιλήσουμε λίγο σύντομα για κάθε αξιόλογο βιβλίο παρά νά κάνουμε έπιλογή, παραλείποντας έτσι ίσως άκριβώς εκείνους πού χρειαζόνταν ν' ακούσουν μιá ειλικρινή γνώμη.

Η κ. Τίλλα Μπαλή έχει άληθινή ευαισθησία και κοιτάζει ποιητικά τή ζωή και σά σκέψη και σάν εικόνα. Όσο για τά φραστικά μέσα και τήν τεχνική, άν λάβουμε υπ' όψη μας τήν πρώτη συλλογή της «Ήχοι και Άπόηχοι» στους «Είρμους» παρουσιάζει εξέλιξη σημαντική. Η χαμωδία όμως συναντιέται άκόμη στους στίχους της χωρίς έσωτερικό λόγο.

Υπάρχουν μέσα στη συλλογή ποιήματα, ιδιαίτερα όσα αναφέρονται σέ καθαρά γυναικεία αισθήματα—«Στό παιδί μου», «Στροφές» και τό «άνοιξιáτικο» (τό καλλίτερο τού βιβλίου)—πού έχουν άληθινή ποιητική συγκίνηση. Για τό σύνολο όμως τών τραγουδιών θά θέλαμε βαθύτερο άκόμη τό αίσθημα και

τήν έκφραση ακόμη ποιητικώτερη: Μὲ κείνην τὴν πρωτοτυπία πού κάνει τὸ γνώριμο καινούργιο καὶ σπάνιο τὸ κοινό.

Ὁ τρόπος πού βλέπει τὴ φύση ἢ κ. Μπαλῆ εἶναι ποιητικός δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἄς δώσει μεγαλύτερη ἔξαρση στὴν έκφραση τῆς ἀφομοιώνοντας ὅσο πιὸ βαθεῖα τὴ συγκίνηση σὲ ποιητικὸ οἶστρο.

Ἡ κ. Ἀλεξάνδρα Πλακωτάρη ἔχει περισσότερη σκέψη παρά συγκίνηση στὰ τραγούδια τῆς κ' ἄς τὰ τιτλοφορεῖ «Λυρισμούς». Ὁ στίχος δὲν εἶναι καλοδουλεμένος ἀκόμη ἢ ἴσως ἐπηρεασμένη ἀπ' τὴ μοντέρνα τάση τὸν ἀφήνει ἐπίτηδες χαλαρό. Ἔχει ὅμως πρωτοτυπία στὰ θέματα καὶ καταφέρνει κάποτε μὲ ἐλάχιστα λόγια νὰ δίνει ποιητικὲς συγκινήσεις. Ξεχωρίζω τὴν «Ἀνοιξη», «Φθινόπωρο στὴν Ἀττική», «Δέηση» καὶ μερικά ἄλλα τὰ πιὸ ἀπλά τοῦ βιβλίου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ἡ ἀπλότητα παραμένει τὸ γνησιώτερο ποιητικὸ στοιχεῖο. Ὅσοι ἐπιμένουν νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸ γυναικεῖο τραγούδι τὸ δυνατὸ πάθος δὲ θὰ μείνουν εὐχαριστημένοι ἀπ' τὴ μικρὴ αὐτὴ συλλογὴ. Ὅμως ὑπάρχει, σκόρπια ἐδῶ κ' ἐκεῖ ποιητικὴ σκέψη κ' ἕνας ἀτομικὸς τρόπος στ' ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς.

Ὁ κ. Μαρκέτης εἶναι αἰσθαντικός καὶ τὸ «Τραγούδι τῆς Στοργῆς» του φαίνεται ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἀληθινὸ πόνο. Ἡ μορφή ὅμως εἶναι ὀλότελα παραμελημένη. Ἀπαντᾷς κάθε δευτερόλεπτο χασμωδίες ἀφόρητες καὶ μὴ πλεονασμὸς στὸ στίχο. Σχετικῶς καλὸ τὸ πρῶτο τραγούδι «τὸ Πάρκο». Οἱ μεταφράσεις του ἀπ' τὴ Γιουγκοσλαβικὴ Ἀνθολογία πολὺ ἐνδιαφέρουσες, ἰδιαίτερα τὸ «Κάστρο» πού εἶναι ἀνάλογο μὲ τὸ «Γιοφύρι τῆς Ἄρτας» τὸ δικό μας Δημοτικὸ τραγούδι.

Ὁ κ. Σταμπολῆς ἀντικρῶζει μ' ἐξαιρετικὴ ἀγάπη τὸ Ἑλληνικὸ τοπίο καὶ τις περισσότερες φορές κατορθώνει νὰ μᾶς τὴ μεταδώσει στὶς «Ὠδές» του. Τὸ βιβλίο του ἔχει ἐνότητα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔντεκα «Ὠδές» στὰ Ἑλληνικὰ τοπία» πού ὅπως λέει στὸν πρόλογο του ὁ ποιητὴς ὄνειρεύεται νὰ τις συμπληρώσει ὑμνώντας ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τὸ βιβλίο παρουσιάζει ἐνδιαφέρον συμπληρωμένο μάλιστα μὲ μὴ ἄλλη μορφή ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων. Ὅμως ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ θέμα του εἶναι καταδικασμένο νὰ μὴ συγκινεῖ. Βλέπεις πὼς ὁ ποιητὴς εἶδε σωστά, ἀγάπησε καὶ θαύμασε τὴν ἑλληνικὴ φύση, μὰ καὶ κινήθηκε πάνω σὲ ἕνα σκοπὸ πού μένει ἀτομικὸς γιατί λείπει τὸ ἀνθρώπινο μῆνυμα. Ἀκόμη θάθελα σὲ τέτοιου εἶδους ἰδίως τραγούδια, περισσότερο αὐστηρὴ τὴ μορφή καὶ πιὸ ζωγραφικὴ τὴν εἰκόνα. . . Ὅμως τὸ βιβλίο στὸ εἶδος του, τὸ ξαναλέω, εἶναι ἐνδιαφέρον.

Τὰ «Βραδυνὰ φῶτα» τοῦ κ. Μπολέτη διαπνέονται ἀπὸ μὴ βαθύτατη μεγαλοχολία πού, καθὼς ἐκφράζεται κάπως ἀόριστο καὶ συγκρατημένα, παίρνετε προέκταση ποιητικὴ. Αἰσθάνεσαι πὼς ἀντικρῶζεις ἀληθινὴν συγκίνηση καὶ πὼς τὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς γεννήθηκαν ἀπὸ συντριβὴ ψυχῆς. Ἐδῶ ὅμως εἶναι καταφανέστατα τὰ γνωρίσματα τῶν ποιητικῶν δισταγμῶν πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχή. Ὁ στίχος δὲν εἶναι μήτε ἐλεύθερος ἀκόμη, μήτε πιά, ὁ σφίχτο-δεμένος καὶ πυκνὸς στίχος τῆς παλιᾶς ποιητικῆς φόρμας. Ἔχει μὴν ἐνδιάμεση μορφή. Ποῦ καὶ πού, μένει ὁ ρυθμὸς, χωρὶς ρίμα, ποῦ καὶ ποῦ ἢ ρίμα χωρὶς ρυθμὸ. Ἔτσι ὅμως μπορεῖ νὰ πᾶμε νὰ κάνουμε ποίηση, μὰ δὲν δίνουμε τίποτε τελειωμένο. Ὁ μέσος ὅρος δὲν ἔδωσε ποτὲ τέχνη. Τὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Μπολέτη μοιάζουν μὲ ὕλικὸ γνήσια ποιητικὸ, πού ὅμως δὲν πῆρε ἀκόμη συμπύκνωση καὶ μορφή κατάλληλη.

Ὁ κ. Γιάγκος Δημητριάδης στὴ συλλογὴ του «Φωνές τῆς Νύχτας» πλατύνει τὸν ἀτομικὸ πόνο μ' ἕνα γενικὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὰ πρῶτα κίβλας ποιήματα τοῦ βιβλίου γίνεται λόγος γιὰ πανανθρώπινους καημούς κ' ἀπόκληρα πλάσματα τῆς γῆς. . . Μιὰ λεπτὴ σάτυρα ἐκφράζει μὲ κάποια πικρία, τὴν ἀδικία πού κυβερνᾷ τὴ ζωὴ. Ἀκόμη στὸ μεγάλο τελευταῖο ποίημα «Κοσμογονία», ἕνα πλατύτερο δημιουργικὸ δράμα κάνει τὴν ἐμφάνιση τοῦ στὸν ποιητικὸ κόσμον τοῦ κ. Δημητριάδη πετυχαίνοντας μάλιστα μὴ ἀρχτ' μεγαλοπρεπέστατη πού ὕστερα πνίγεται σ' ἐπαναλήψεις καὶ ρητορεία. Εἶναι μοιραῖο τὰ θέματα αὐτὰ νὰ συνεπάγονται τὸν κίνδυνον τοῦ βερμπαλισμοῦ. Ὁ στόμφορ στὴν έκφραση πνίγει συχνὰ τὴ συγκίνηση στὰ ποιήματα τοῦ κ. Δημητριάδη. Ὅχι βέβαια σ' ὅλα. . . Ξεχωρίζω τὸ «Σμύρνη II», τὸ «Πόρος» «Νειότη» καὶ ἄλλα. Ἐκεῖνα δηλαδὴ πού κράτησαν τὴν ἀπλότητα τους χωρὶς μεγάλες ἐπιδιώξεις. Πρέπει κάτι ἀκόμη νὰ παρατηρήσω στὴν τεχνικὴ. Ὁ κ. Δημητριάδης ἀγαπᾷ τοὺς παλιούς μουσικοὺς ρυθμούς καὶ πολλὲς φορές ἀναγνωρίζεις σ' αὐτοὺς τὴν ἐπίδραση γνωστῶν ἐκλεκτῶν ποιητῶν. Ἀφήνει ὅμως νὰ τὸ ἐφεύγουν ἀπρόσχετα ρίμες ἀταίριαστες (στῆθη—τείχη, ταπέτα—κονσέρτα).

Ἄν κρατοῦμε τὴ ρίμα πρέπει νὰ τὴν πλουτίζουμε κ' ὄχι νὰ τὴν παραμελοῦμε.

Σὲ μὴ πολὺ φροντισμένη ἔκδοσι τοῦ κ. Μαυρίδη καὶ μ' ἕναν πολὺ σφιχτοδουλεμένο καὶ μουσικὸ στίχο, ἐκυκλοφόρησε ὁ κ. Ἀμπάτης τὴ συλλογὴ του «Καπνοὶ μιᾶς Φλόγας». Ἀπὸ ἀποψη τεχνικῆς εἶναι ἡ καλλίτερη συλλογὴ μέσα στὶς ἑπτὰ πού κρίνονται σήμερον. Μπορεῖ νὰναι γνώριμοὶ οἱ ρυθμοί, μὰ δὲ σ' ἐνοχλοῦν μὲ ἀντιποιητικὰ σπασίματα, χασμωδίες κ' ἀπρόσχετες ἀμουσες ὁμοιοκαταληξίες. Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀμπάτη δειχνεῖ ἀκόμη πλούσια σκέψη κ' οἱ εἰκόνες τῶν τραγουδιῶν εἶναι καὶ τολμηρὲς καὶ πρωτότυπες. Ἐδῶ ὅμως αἰσθάνεσαι πὼς θάθελες περισσότερο ποιητικὸν ἀέρα. Ἴσως ἀνδινόντουσαν συντομώτερα τὰ αἰσθήματα νὰ κρατοῦσαν μεγαλύτερη ἔνταση. Ἡ μακρηγορία, κ' ἡ ἐπανάληψη ἀκόμη κ' ἡ διαύγεια ὅταν φτάνει σ' ὑπερβολὴ καταντῶν ἀντιποιητικὰ στοιχεῖα. Ἔτσι μὲ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀμπάτη διαβάσεις, τέρπεσαι ἀπὸ τὸν καλὸ στίχο καὶ τὴ γλαφυρὴ έκφραση, μὰ δὲ συγκινεῖσαι βαθεῖα. Ἴσως γιατί λέγονται καὶ ξαναλέγονται ὅλα, ἴσως γιατί δὲν ἔχουν πολὺ ἀπλότητα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ στίχοι συγκινημένοι.

Μοιάζω μ' ἕνα ψηλόλιγνον θλιμμένο κυπαρίσσι πού τὰ σπουργίτια στήνουνε τὰπόβραδο χορὸ,

Ὁ κ. Ἀμπάτης ἔχει καλλιτεχνικά προσόντα. Ἄς ἀφεθεῖ περισσότερο στὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ ὅταν γράφει.

Τελειώνω τὴν ποιητικὴ ἀνασκόπηση μὲ τὴ «Νεοελληνικὴ Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία» τοῦ κ. Κεραμίδα. Νὰ κάτι πού ἔλειπε ἀπὸ τὴ Λογοτεχνία μας. Ὁ κ. Κεραμίδης, καθηγητὴς νομίζω τῆς Θεολογίας, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰνθολογήσει τὰ τραγούδια πού γέννησε τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Τὸ βιβλίο ἔχει τὰ καλά καὶ τὰ ἐλαττώματα κάθε ἀνθολογίας. . . Περιλαμβάνει ἀριστουργήματα πλάι σὲ ἐντελῶς ἀντιποιητικὰ κείμενα. . . Τὸ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο του καὶ σὲ πολλὰ ἔχει δίκιο. Θὰ λέγαμε μόνο στὸν κ. Κεραμίδα πὼς, ἀπ' τὴν πείρα του θὰ τὸ ξέρει κ' ἐκείνος, πὼς μόνο τὸ ποιητικὸ συγκινεῖ καὶ πὼς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἠθικὸ σκοπὸ τοῦ βιβλίου χρειάζεσθαι νὰ ἔχει γίνε ἀδύτην ἢ ἐπιλογὴ. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τὸν ἀναγνώστη νὰ συμπληρώσει σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸν ἀνθολόγο. Συναίστῳ τὸ βιβλίο τοῦ κ.

Κεραμίδα ιδιαίτερα στα σχολεία. Η έκδοση του συμπληρώνει μιάν έλλειψη στη Λογοτεχνία μας.

Περιοδικά Έκδόσεις

Πειραϊκά Γράμματα: Τεύχος αφιερωμένο στα Λουλούδια.

Τά Πειραϊκά Γράμματα άφου, έκαμαν τήν έμφάνιση τους με ένα τεύχος δόλοτελα αφιερωμένο στους Πειραιώτες λογίους με πρωτότυπα έργα, φωτογραφίες και βιβλιογραφικά σημειώματα τους, σκέφτηκαν να συνεχίσουν τήν έκδοση τους πάνω στην ίδια αρχή, να αφιερώνουν δηλαδή κάθε τόσο τὰ τεύχη τους για έναν σκοπό ώρισμένο. Έτσι με τήν ευκαιρία τής έορτής των Άνθών, τὸ τεύχος τοῦ Μαΐου, έκυκλοφόρησε σὲ πολυτελέστατη έκδοση χαρισμένο στα Λουλούδια. Οί νέοι Πειραιώτες ποιηταί, Ίσιδώρα Καμαρινέα και Κλέαρχος Μιμίκος πού διευθύνουν τὸ περιοδικὸ κατέβαλαν ὄχι μόνο φροντίδες κ' έπιμέλεια μά προπαντός έκλεκτὸ γούστο για να παρουσιάσει τὸ τεύχος στην έξαιρετικὰ καλαίσθητη αὐτὴ έκδοση. . . Ἡ ὕλη, ὄλη πρωτότυπη, είναι διαλεγμένη με προσοχή κ' οί γνωστότεροι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἔστειλαν τή συνεργασία τους. . . Τὸ τεύχος εἰκονογραφήθηκε με θέματα σχετικὰ και πολλά έργα τέχνης ὅπως ὁ περίφημος πίνακας τοῦ Μποτιτσέλλι ἢ «Άνοιξις» δόθηκαν ἔγχρωμα σὲ hors texte ἢ μέσα σὲ κείμενα.

Όλη ἡ διακόσμηση, ἀνάλογη με τὸ πνεῦμα τοῦ τεύχους, σχετίζεται με τὸν κόσμο τῶν λουλουδιῶν παρουσιάζοντας ἔτσι τὸ λαμπρὸ αὐτὸ τεύχος, ἀληθινὴ ἀνθολογία και σὰν περιεχόμενο και σὰν θέμα. . . «Τὰ Λουλούδια» ὅπως τιτλοφορεῖται τὸ τεύχος γίνανε δεκτὰ μ' ἔνθουσιασμὸ και ἀξίζουν θερμοὺς ἐπαίνους οί πρωτεργάτες καθὼς και ἡ Διοκίση Πρωτεύουσος κ' ὁ Δῆμος Πειραιῶς πού στην οἰκονομικὴ ὑποστήριξη τους ὀφείλεται ἡ ὥραία αὐτὴ προσπάθεια. Μαθαίνομε πὼς ένα ἄλλο τεύχος θ' αφιερωθεῖ στη θάλασσα. Τὸ περιεμένο σίγουροι πιά πὼς θᾶναι κ' αὐτὸ ἀντάξιο με τὰ δυὸ προηγούμενα.

ΣΟΦ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Σημειώσεις

Πρόωρες προοπτικές

Πολὺ πρόωρα και πρὶν ἀποκατασταθοῦν ὀριστικὰ σημεῖα δυνάμενα να στηρίξουν μιὰ προοπτικὴ ἄρχιση συζήτηση για τις ἐξελίξεις τής τέχνης ὕστερα ἀπ' τὸν σημερινὸ πόλεμο. Ἡ συζήτηση ἔχει τὸ ενδιαφέρον της ἀλλὰ μονάχα γιατί δείχνει πόση

εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα τής ἀγωνίας και τής συγχύσεως μέσα και στὸν δικὸ μας πνευματικὸ κόσμο. Ποιὸς ἀλήθεια μπορεί να μιλήσει με βεβαιότητα για τήν «αὔριον» ὅταν ἡ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ πνευματικοῦ και τοῦ ὄλικοῦ βρίσκεται στίς μέρες μας στην μεγαλύτερη της ἔν-

ταση; Είναι τέτοιες οί βαθύτατες ζημώσεις πού σημειώνονται κάθε μέρα, κάθε ὥρα, κάθε λεπτὸ μέσα στους λαούς πού μονάχα ένας Τηρείας θά ἦταν δυνατό να μᾶς μιλήσει με σιγουριά για τὰ μελλούμενα πράματα!..

Ὡς τόσο αἰστάνεται δέος κανείς στην ψυχὴ του ὅταν συλλογιστεῖ τὸ «ποὺ πάμε...» και δὲν εὐχεται παρά να δώσει ὁ καλὸς Θεὸς να ξαναχάριση στην ἀνθρωπότητα τὸ φῶς μιᾶς πορείας πρὸς τήν «ἀνοδο».

Πίστη κ' αἰσιοδοξία

Όπως ὅποτε ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχει τήν ὑποχρέωση και τὸ καθῆκον να σταθεῖ με πίστη κ' αἰσιοδοξία στην ἀποστολή του πού γίνεται βαρύτερη τούτη τήν ἐποχή. Δὲν ἐπιτρέπονται λυγίσματα κ' ἀπογοητεύσεις. Ὁ ἄνθρωπος θά ξανάβρει τὸ δρόμο του, ὅσες δοκιμασίες κ' ἄν τὸν περιμένουν ἀκόμα. Είναι ἀδύνατο να μὴ λυτρωθεῖ ἀπ' τὰ χαμηλά πάθη, ἀπ' τούς κακοὺς ἀνέμους κ' ἀπ' τὸ πούσι πού κυκλώνει τήν ὑπαρξή του. Θά τὸν ξανάβρει κ' ἡ τέχνη για τήν ὁποία μιλάνε ὄλοι με σπαραγμὸ, θά ξεκολουθήσει να τὸν ὑπηρεταί και να τὸν ἀνυψώνει... Ποιὸς ξέρει ἄλλωστε, μπορεί ἡ σημερινὴ δοκιμασία να εἶναι μιὰ σύγκρουση ἀπ' αὐτές πού εἶναι ιστορικὰ ἐπιβεβλημένες για να τὸν κάνουν καλλίτερο, για να ζυμώσουν τήν ψυχὴ του στερεώτερα με τὸ ὠραῖο και τὸ καλὸ.

Τὸ Βασιλικὸ

Τὸ Βασιλικὸ Θέατρο συνεχίζει τις παραστάσεις του με ξεχωριστὴ ἔπιτυχία στη Μακεδονικὴ Πρωτεύουσα. Αὐτὸ δείχνει πόση δίψα ὑπάρχει ἐκεῖ για σοβαρὸ θέαμα και πόσο ἀναγκαῖα ἦταν αὐτοῦ ἡ μετάβαση τοῦ Κρατικοῦ μας θιάσου.

Κατάπτωση

Άπ' ἀφορμὴ ἐτούτου, ἄς προστέσουμε και μιὰν ἐντύπωσή μας για τήν κατάσταση πού παρουσιάζει τὸ Ἀθηναϊκὸ Θέατρο πρόζας. Πουθενὰ δὲν βλέπουμε ἐφέτος καμιὰ ἀνώτερη ἔφεση. Ἡ χοντροκομμένη φάρσα, τὸ ἀστυνομικὸ ἔργο, ἡ κωμωδία πούχε ξεχαστεῖ, πεταχτεῖ σὲ βάθος αἰῶνων, ξανάρθαν στην ἐπιφάνεια για να χαρίσουν ἄλλοῦ τὸ σύνθεθες θέαμα κ' ἄλλοῦ τὸ κατώτερο, τὸ φτηνὸ. Ἐλλειψαν ἄραγε τὰ καλλίτερα έργα; Ἐλλειψαν τὰ ἔργα ἐκεῖνα πού θά μπορούσαν να ἐξυπηρετήσουν τήν τέχνη και τὸ μεγάλο μορφωτικὸ, διδακτικὸ σκοπὸ τοῦ θεάτρου; Ὅχι βέβαια. Κάποια προχειρότητα λοιπὸν ὑπάρχει κ' ἕνας ἀντιπνευματικὸς ὑπολογισμὸς. Τὸ Ἀθηναϊκὸ θέατρο πρόζας, πού τράβαγε κάποιον καλὸ δρόμο, πήρε πάλι τὸν κατήφορο κ' ἄρχισε να διαλύει με τήν κακὴ τροπὴ του τούς θεατὲς πρὸς τὰ θεάτρα τής ὀπερέτας και τής ἐπιθεωρήσεως.

Ὁ Φιλολογικὸς μας διαγωνισμὸς

Πρὶν ἀπ' ὄλα θεωροῦμε ὑποχρέωση μας να ζητήσουμε συγγνώμη ἀπὸ τούς ἀναγνώστες μας και εἰδικὰ ἀπ' ὄσους πήρανε μέρος σὲ διαγωνισμὸ πού ἀργοπορήσαμε να δημοσιέψουμε τὸ ἀποτέλεσμα. Πιστεύουμε ὅμως πὼς είναι ἀξιο συγγνώμης ένα τόσο μικρὸ ἀργοπόρημα σὲ τούτη τήν ἐποχὴ πού ὀλόκληρος ὁ κόσμος διαβαίνει με ἀγωνία και φόβο τὴ πὸ κρίσιμη καμπὴ τής νεώτερης ἱστορίας του. Ὅπως κ' ἄν ἔχει τὸ πρᾶμα σήμερα βρισκόμαστε στην εὐχάριστο θέση να ἀναγγείλομε στους ἐνδιαφερομένους πὼς οί συλλογὲς πού στάλησαν σὲ διαγωνισμὸ παρεδόθησαν τώρα και δεκαπέντε μέρες σὲ τετραμελὴ κριτικὴ ἐπιτροπὴ τὰ ὀνόματα τής ὁποίας ἐλπίζουμε να δημοσιέψουμε μαζί με τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαγωνισμοῦ σὲ ἐρχόμενο φύλλο.

Λισσανογραφία

Κίτσα Μαλικιώτη: Στις λογοτεχνικές μεταφράσεις θα θέλαμε πάντοτε να μάς αποστέλνατε και το πρωτότυπο. Στά πρωτότυπά σας το νόημα και οι σκέψεις αρκετά καλές, χρειάζεται όμως πολύ δούλεμα ο στίχος. "Όσο για την άποστολή του τέχους δωρεά δυστυχώς δε μάς επιτρέπει ο νόμος περί τύπου. **Νίκο Χιονίδη:** Το ποίημά σας «Κάποιος γυναίκας πέρασμα» είναι λίγο πεζό στην έκφραση και γι' αυτό του λείπει η συγκίνηση, ο στίχος σας όμως είναι αρκετά καλός και πιστεύουμε με λίγη προσοχή πως θα γράψετε καλλίτερα. **'Αλέκο Φίλιππα:** Το ποίημά σας «'Η κιθάρα των καμηδών» θάταν αρκετά καλό αν ήταν τεχνικά καλοδουλεμένο. **Βάσο Βάφνα:** Το ποίημά σας «'Η αγάπη» καλλίτερο από το δεύτερο, όχι όμως και άρτιο για δημοσίευση. **Π. Λευκαδίτη:** Το ποίημά σας «Στά κυπαρίσσια τ' "Αη Δημήτρη» πολύ καλό και θα δημοσιευθεί με τη σειρά του. **'Ορέστη Καλλιωρή:** Το ποίημά σας «Θησεύς» αρκετά καλοδουλεμένο και γι' αυτό ο στίχος γοητευτικός, του λείπει όμως το σπουδαιότερο, η έσωτερική συγκίνηση. **Στέλιο Βέτιμο:** Στά ποιήματά σας παρουσιάζετε αρκετά προτερήματα και γι' αυτό θάπρεπε να προσέξετε το στίχο, γιατί παρ' όλο που προσπαθείτε να το κάνετε ελεύθερο δυστυχώς δεν τον πετυχαίνετε. **'Ιβύκο:** Το τραγούδι σας «'Ο θάνατος των πουλιών» δεν μάς ικανοποιεί. **Βάσο Βασιλείου:** Το ποίημά σας «Και τώρα» αρκετά καλό. Όταν λέμε καλό έννοούμε πως

είναι και δημοσιεύσιμο, δυστυχώς όμως ο χώρος μας είναι τόσο μικρός που δεν μπορούμε να δημοσιεύσουμε όλη την έγκριθείσα ύλη κ' έτσι μέσα από το φάκελλο των έγκριθέντων παίρνουμε και δημοσιεύουμε όσα νομίζουμε καλλίτερα. **Γρηγόρη Βέρλη:** Παρατηρούμε μ' ευχαρίστηση πως παρουσιάζετε αρκετή πρόοδο και κάθε σας καινούργιο ποίημα είναι πάντα πολύ καλλίτερο απ' το προηγούμενο. Είμαστε βέβαιοι πως πολύ γρήγορα θα βρεθούμε στην ευχάριστη θέση να δημοσιεύσουμε συνεργασία σας. **Ι. Μαύρο:** Το διήγημά σας «'Η παρέα είναι κατσοφιασμένη» είναι αρκετά καλογραμμένο κ' έχει και σύνθεση τεχνική, το θέμα όμως όχι και πολύ ενδιαφέρον. **Μίλτο Χρυσάνθη:** Δυστυχώς κι' αυτή τη φορά το διήγημά σας δεν είναι όπως θά το θέλαμε να είναι. **Γρηγόρη Κωνσταντινόπουλο:** Στο διήγημά σας «'Παλιές γνωριμιές» ολόκληρος ο πρόλογος θα μπορούσε να συντομευθεί σε λίγες άράδες κ' έτσι θα τούλειπε κι' ο πολυς ρομαντισμός που έρχεται σ' αντίθεση με το ρεαλισμό του υπόλοιπου μέρους. Κατά τα άλλα το διήγημά σας φαίνεται καλό. **Σπύρο Κυρίτη:** Το ποίημά σας «'Αοε ελεύθερο το λογικό» θυμίζει πολύ Χατζόπουλο. Φροντίζετε να δίνετε προσωπικό τόνο στο γράψιμό σας κι' αν ακόμη από ένα μεγάλο ποιητή έπηρεασθείτε να μη φαίνεται σαν καθαρή αντιγραφή αλλά σαν μιὰ συγγένεια της ιδιοσυγκρασίας σας. Στην υπόλοιπη άλληλογραφία θα απαντήσουμε στο έπόμενο

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

Ένώ χτυπάν οι 12

Το βιβλίο που έγραψε ο Συγγραφέας του Μαμούθ λίγους μήνες πριν από το θάνατό του

Τιμή δρ. 20

Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Το Γυμνό παιδί

'Η Νουβέλα έτούτη χαρακτηρίστηκε από τους κριτικούς σαν ένα από τα καλλίτερα πεζογραφήματα της χρονιάς.

Τιμή δρ. 25

ΤΖ. ΓΚΑΛΣΓΟΥΡΟΥ

Ο Ίδιοκτήτης

"Ένα περίφημο κοινωνικό μυθιστόρημα που δοσμένο σε άρτια λογοτεχνική μετάφραση από την κ. Σ. Παπαδάκη αποτελεί πολύτιμη συμβολή στα έλληνικά γράμματα.

Τιμή δρ. 60

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Σκέψη και Ποίηση

στα Νεοελληνικά χρόνια

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 20

ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ

Από τη ζωή

10 Ήθογραφικά διηγήματα γραμμένα με πολύ απλότητα και χάρη

Τιμή δρ. 25

Το καινούργιο βιβλίο του

Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Περιμένοντας το οὐράνιο τόξο

Πωλείται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία

Τιμή δρ. 40

ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Τὰ πλοία δεν άραξαν

Δεύτερη έκδοση

Κρατικό βραβείο 1938

Πωλείται δρ. 40

Χ. ΛΕΒΑΝΤΑ

Ή Φαμίλια του Νώε

18 Διηγήματα παρμένα από τη ζωή του άνώνυμου κόσμου

Τιμή δρ. 40

Ἐκδόσεις Νεοελληνική Λογοτεχνία

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλα)
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνὼ χτυπᾶν οἱ 12 (ποιήματα)
- 3) ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα)
- 4) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Εἰκονογραφημένο παιδικὸ βιβλίον
- 5) ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριὲς στ' Ἀμόνι (ποιήματα)
- 6) ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Σκέψη καὶ ποίηση στὰ Νεοελληνικὰ Χρόνια (μελέτη)
- 7) ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: Στοχασμοὶ κι' αἰσθήσεις (ποιήματα)
- 8) ΜΑΡΙΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Μενεξέδες (ποιήματα)
- 9) ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ Δευτέρου (ποιήματα)
- 10) ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ: Στὸς φίλους μιᾶς ἄλλης χαρᾶς (ποιήματα)
- 11) ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ: Στὴ βορινὴ πλαγιά τῆς Κυραβγένας (διηγήματα)
- 12) ΣΤΑΘΗ ΕΡΥΚΙΝΗ: Τυχοδιῶχτες (ποιήματα)
- 13) ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' Τόμος ἄδευτ. δραχ. 100
- 14) » » Β' » » » 20
- 15) ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ: Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο
- 16) » » Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν β'. ἔκδοση
- 17) JOHN GALSWORTHY: Ὁ Ἰδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα μετ. Σοφίας Παπαδάκη).
- 18) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Ἡ Φαμίλια τοῦ Νῶε (Διηγήματα)
- 19) Γ. ΑΙΝΟΥ: Τ' ἀγριολούλουδα τ' ἀγροῦ (ποιήματα)

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

- 1) Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Μὲ τὸν κόμπο στὸ λαιμὸ (Νουβέλα)
- 2) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Μετ. Ι. Καίμη)

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑ

Τυπογραφεῖα: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22